

บทนำเสนอ

พระมหาสุนทร สุนทรธมโม *

วรรณคดีอีสานเรื่อง **ท้าวयी** ซึ่ง **พระครูสุเทพสารคุณ** อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัจจุบันที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่นและรองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ได้ปริวรรตจากอักษรธรรมเป็นอักษรไทยเสร็จเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๖ ที่ผ่านมา การนำเสนอได้ยึดแนวทางตามแบบของวรรณคดีอีสานเรื่องบัวสมบัวของที่นำลงตีพิมพ์ไปฉบับที่แล้ว เนื้อเรื่องของวรรณคดีอีสานเรื่องท้าวयी ต้นฉบับเป็นคำกลอนอีสาน เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจทั่วไป จึงได้สรุปเป็นเรื่องย่อและแทรกคำกลอนอีสานเป็นตอนๆ ไป อรรถรสของเรื่องเริ่มต้นด้วยตอนบุชาครุว่าดังนี้

๑. บัดนี้ เขียมจกั่มสการน้อม	วันทาทูลบาท
ขอให้บุญหุ้มเกล้า	เสถียรมั่นหมื่นปี แต่ถ้อน
แม่่นว่าผมเกศเกล้า	ถวยราชบุชา
นาโถสุต	ยอดไตรรงค์แก้ว
๒. ชีวังน้อม	มัสการยีนยาก
หุตาทพร้อม	ถวยบาทบังคม
อันหนึ่ง มือสับนิ้ว	หุตาทั้งสี่ ก็ดี
ขอให้เป็นดังประทีปได้	บุชาเจ้าชู้วัน แต่ถ้อน
๓. อันหนึ่งคือว่าเจ็บปวดไข้	ทั้งเล่าเจ็บหัว ก็ดี
อย่าได้ถึงถอง	เนื้อทุกหมุ่มชมพู
ข้อยขอเชิญทั้งสับชั้นฟ้า	พรหมาเทวโลก
ขอให้อินทร์อยู่ฟ้า	คุณป้องข้อยป้อง แต่ถ้อน
๔. แม่่นว่าโภยพยาธิ	ฮ้ายอย่าได้เปียดเบียน แต่ถ้อน
ขอให้เทโวพระ	โผตผายเสี่ยฮ้อน
เชิญทั้งพราหมณาพร้อม	อินทร์พรหมชู้ข้อย
ขอให้มาข้อยป้อง	สารแก้วกาพย์เสนห์ แต่ถ้อนฯ

ณ เมืองจำปา ท้าวयीเกิดในตระกูลชวานา มีบิดาชื่อ สุตโท มีพี่ชายชื่อ ท้าวย่า พอถึงฤดูทำนาเดือนหกฝนตกใหม่ๆ เข้าวันหนึ่งพ่อก็พาลูกชายทั้ง ๒ ลงทำนาเหมือนทุกๆ ปี เมื่ออยู่บนเถียงนาน้อยมองดูข้าวเขียวขจี พ่อลูกก็สนทนากันว่าบรรยากาศเช่นนี้ใครคิดอยากได้อะไรมากที่สุด พ่อพูดขึ้นก่อนว่า *พ่ออยากได้กินข้าวเหนียวร้อนๆมีปลาร้าของ มะเขือเป็นผักเต็มภาชนะข้าว จะกินให้อิ่มหน้าใจ* ” ท้าวย่า *“ลูกอยากได้กินข้าวจีบปั่นเท่าคันทนา ทาไซ มีน้ำอ้อยยัดไส้ นอนกินอย่างสำราญใจ* ” ส่วนท้าวयीกลับพูดว่า *“ลูกอยากได้*

* ป.ธ.๖,ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา), ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาลัยขอนแก่น

เป็นราชาปกครองเมือง มีปราสาท ๘ หลัง แวดล้อมด้วยอำมาตย์เสนา ข้าทาสบริวาร ๖๐ ,๐๐๐ นาง ” คำกลอนตอนนี่ว่า

๑. เมื่อนั้น บิดาด่าน	ตามคำพอยาก
กูก็ยิ่งอยากแท้	ปลาร้าแตกห้า พ่อແທ້
มีหมากเชื่อพร้อม	เต็มพาคมขึ้น นั้นเต้
กับทั้งแตกซี้รำ	ปลาน้อยท่วมพา
๒. กับทั้งข้าวขาวพร้อม	หอมอ่อนโฮย ๆ ก็มี
กูจ๊กกอยแสงกิน	อิมปุนเต็มท้อง
เมื่อนั้นสองบาท้าว	ยินดีชมชื่น
ฟังพ่อด่าน	จาแล้วเล่าหัว
๓. เมื่อนั้น ท้าวย่าด่าน	จาพ่อสันเดียว
อันที่ตามใจกู	ปากกินดูแม้ง
มีทั้งปั้นข้าวจิ้นั้น	ใหญ่ท้อคันทนา
กับทั้งทาไข่แกมน้ำอ้อย	มวลพร้อมพรั่กัน
๔. กูจ๊กนอนตะแคงเห็น	ตามใจอันชอบ
แม่นว่าคำทุกซี้ไ้	อย่าได้เกิดมี
เมื่อนั้น ท้าวกล่าวด่าน	จาแล้วเล่าหัว
ทั้งบิดา	ชื่นชมดอมเจ้า
๕. ถัดนั้น ท้าวยี่ด่าน	ตามแต่คำมัก
กูก็อยากทรงนครหลวง	นั่งปองเป็นเจ้า
ให้มีทั้งเวียงหลวงพร้อม	แสนวาคุงเมฆ
ผาสาทตั้ง	ทรงเท่าแปดหลัง
๖. ให้มีทั้งเสนาพร้อม	พลก็อแสนโกฎู้
มาแวดล้อม	แฝงเฝ้าชู่ยาม
ให้มีทั้งเทวีพร้อม	สาวสนมหกหมื่น
มานั่งล้อม	แฝงเฝ้าชู่ยาม
๗. กูจ๊กเซยชมซ้อน	นางงามหกหมื่น
คำทุกซี้ไ้	บ่มีฐู่เมื่อคิง แ่้ແທ້

พอท้าวยี่พุดจบลงเท่านั้น ก็โดนพ่อดูหาว่าพุดเกินฐานะไม่เจียมตัวเอง คิดในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ พร้อมทั้งสั่งสอน ท้าวยี่จึงร้องไห้วิ่งไปหาแม่ เมื่อแม่ได้รับทราบสาเหตุก็ยิ่งดูดำอีก หาว่าเป็นคนสามหาไม่เจียมตัว แถมยังตีซ้ำอีก ท้าวยี่ไม่มีที่พึ่งจึงร้องไห้วิ่งไปหาลุงที่บ้าน เมื่อลุงและป้าทราบเรื่องก็ปลอบประโลม

หลานชายและรับให้มาอยู่ด้วย พร้อมทั้งสู่ขวัญอวยพรให้ได้รับในสิ่งที่ปรารถนา พร้อมกับมอบควายเผือกให้เลี้ยงดู ๑ ตัว

กล่าวถึงพระยาหล้า น้ำ แห่งเมืองเบ็ญจาล พระองค์มีสัตว์คู่บารมีคือไก่ขาว ไก่ตัวนี้เป็นไก่พิเศษ ทุก ๓ ปี จะขันครั้งหนึ่ง บันดาลให้ฝนแก้วมณี ๗ ประการตกลงทั่วทั้งเมือง จึงทำให้เมืองเบ็ญจาลอุดมสมบูรณ์ ชาวเมืองไม่มีผู้ยากไร้ แต่มาบัดนี้พระราชาก็เกิดประชวรกะทันหัน หมอหลวงรักษาด้วยยาอะไรก็ไม่หาย โอรสหลวงจึงทำนายว่าจะต้องได้ควายเผือกมาเป็นสัตว์คู่บารมี อาการประชวรจึงจักหายขาดได้ เมื่อได้รับทราบว่ามีควายเผือกตัวหนึ่งอยู่ที่เมืองจำปา พระองค์จึงรับสั่งให้อำมาตย์เดินทางไปซื้อควายเผือกตัวนั้นทันที

เมื่ออำมาตย์และคณะเดินทางไปถึงเมืองจำปา ก็ตรงไปที่บ้านท้าวอี้เพื่อขอซื้อควายเผือก ท้าวอี้ได้ถามถึงสัตว์คู่บ้านคู่เมืองเบ็ญจาลว่าคือสัตว์อะไร เมื่อทราบว่าเป็นไก่ขาว จึงขอแลกควายเผือกกับไก่ขาวนั้น อำมาตย์และคณะไม่สามารถตัดสินใจได้ จึงเชิญท้าวอี้เดินทางไปเมืองเบ็ญจาลเข้าเฝ้าพระราชาราชและทูลขอด้วยตนเอง ท้าวอี้และลุงจึงได้ออกเดินทางไปเมืองเบ็ญจาลพร้อมด้วยควายเผือก เดินทางแรมเดือนจึงเข้าเขตปลายแดนเมืองเบ็ญจาล ได้หยุดพักที่เมืองปลายแดนนั้น

ณ ที่เมืองปลายแดนนี้มีเศรษฐีคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการเมือง เศรษฐีมีลูกสาวสวยนางหนึ่งนามว่า บัว ไซ มีอายุได้ ๑๕ ปี คำคืนวันนั้นหลังกินข้าวเย็น ท้าวอี้ก็ไปเที่ยวชมสาวชาวเมืองเขินฝ้าย (ปันฝ้าย) ท้าวอี้ได้ติดพันเสียงไพเราะทำให้สาวหลงใหล มีการจ่ายผญาเกี่ยวไต่ต่อบกกับสาวเจ้าสนุกสนานกันทั้งคืน ดังบทกลอนตอนนี้นำ :

๘. เมื่อนั้นสะพรังพร้อม	ฝูงบ่าวนายเมือง
เขาก้ชวนกันไป	แห่บาทพ้อฮ้อย
ท้าวก็แยงไปคุ้ม	ศาลาเพียงกะกุ่มพืด ที่นั้น
เขาอยู่เฝ้า	เขินฝ้ายหมิ่นปลาย
๙. ท้าวก็หลังดูยาบ ๆ แจ้ง	ไสส่องแสงไฟ พุ่นเยอ
คอยเห็นสอนลอนสาว	หมิ่นปลายเขินฝ้าย
ท้าวก็หยับเข้าใกล้	พอชู้ตาเห็น
บาก็มือพานพิน	ติดสายออรระอั้ง
๑๐. ฟังยินเสียงพินท้าว	ดังตีพั้นเพื่อน
ย่อง ๆ ก้อง	เสียงห้าว่วนหู
เมื่อนั้นฝูงสาวได้	ยินเสียงส่งต้อย จริงแหลั่ว
สาวก็ปละไปไว้	หลาฝ้ายกะบ่เขิน
๑๑. บาก็หลังดูสอนลอนต่าง	ชาวเฮื้อปานดาว พุ่นเยอ
หลังดูฮอง ๆ ผิว	ส่องงามคือแต้ม
ฟังยินสาวจาตัน	ดอมกันฮ้อยอิน
หมุ่นฮ้อยที่ศรีแจ่มเจ้า	บาท้าวต่างเมือง บ่อย่าแหลั่ว
๑๒. เขาจักเชิญบาท้าว	มาในกลางช่วง ลิตีตาย

สาวก็ปู้สาดไว้
 เขาก็รารานาท้าว
 ท้าวก็ยั้วระยาศยาย
 ๑๓. เมื่อนั้นสะพรั่งพร้อม
 เขาก็เทียมบางาม
 สาวก็ยอขันสลาพร้อม
 ถวยแก่เจ้า
 ๑๔. ข้อยขอรารานาเจ้า
 พอให้หายคำวอน
 บัดนี้บุญมีเจ้า
 ข้อยน้อยขอแหบพื้น
 ๑๕. อันว่าตนตัวข้า
 เมื่อนั้น ศรีเสลิวแก้ว
 เจ้าก็ม่าย ๆ หน้า
 ขอบที่แพงแสนด้าน
 ๑๖. เจ้าก็อย่าได้เว้า
 อ้ายก็ยั้งกลัวย่าน
 เยียวว่าเจ้าหากมีที่ซ่อน
 ผิวว่าเจ้าหากบริสุทธ์แท้
 ๑๗. อ้ายจักมอบขั้วไว้
 อ้ายนี้ตัวเดียวแท้
 เจ้าบ่เยื้อนโผดอ้าย
 ข้อยจักวางตนมา
 ๑๘. อ้ายหากขอเพ็งเจ้า
 เมื่อนั้นฝูงสาวได้
 จิตหล่าลุ่ม
 ตั้งหากลิมคิงแท้
 ๑๙. สาวหนึ่งนั้น
 นางก็เป็นธิดา
 นางนั้นสอยวอยหน้า
 สิบสี่เข้า
 ๒๐. ป่อยหล่อยหน้า
 ตาเสลิวไหล

หมอนเท้าฮีบเสียง
 มาในกลางช่วง
 คิงค้อมนั่งใน
 ฝูงหมุ่นายเมือง
 นั่งแฝงพอฮ้อย
 พลุพันหมากอ่อน
 บาท้าวที่ประสงค์
 ทั้งปวงเคี้ยวหมาก อวนเอี้ย
 อ่าวถึงภายใน
 มาถึงผายโผด
 ทูลบาทบาทา แต่ถ้อน
 เชิญบาผายโผด จริงเทอญ
 บางามท้าวยี่
 หัวแย้มต่อสาว
 จาระจาคำม่วน จริงแล้ว
 คำนี้บ่หอนดี เจ้าเอี้ย
 คมตาวยังข่มอม ภายพี
 ทะลอนด้านแต่ความ ปู้
 สีขอตายต่างบาท จริงแล้ว
 เป็นข้อยพระยอดนาง แท้แล้ว
 ประสงค์มาหาคู่ จริงแล้ว
 สีตายเฝ้าผู้ญลือ แลเยอ
 มอบตีนตางใช้
 บุญกว้างเหลือม้งำ แต่ถ้อน
 ยินคำท้าวกล่าว
 ดอมท้าวชุ่นาง
 เหมือนพระอินทร์ลงหล่อ จริงแล้ว
 เสียดชื่อคำแพง
 ลูกนายกวอนบ้าน
 นางฮามขึ้นใหม่
 งามย้อยเก็งเขียน
 ปานหมากฝางสุก
 ฟาดชายพอสะอื้น

นางก็แพ ๑ ต้าน	จระจาท้าวยี่
เสียงอ่อนช้อย	ดูระห้อยเคียมคม
๒๑. นางก็ทรงเพศไว้	โยคเหล้นมายา
เมียง ๆ ตา	เหลือดแลยี้แยม
เยียวท้อปากบ่เกลี้ยง	หนีชั่วพันวา บู้
ชาติที่ปัญญาดี	จ่ายเสียดายคู่
๒๒. ชู้เพิ่นนี้	ทะเลอนจาเกลี้ยงปาก เฮวนอ
อันว่าภายในมีหมื่นชู้	เทียมข้างกับไโล แลนอ
เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย	ต้านตอบคำแพง
จอมมโนเฮียม	อย่าเคืองคำนั้น
๒๓. อ้ายนี้คำหนักคำเบาไว้	เขาเสมรเป็นที่ซัง ชาถ้อน
เล็กและตื่น	ลีเขาพื่นพุ่มเสมร

พอรุ่งเช้า คำล่ำลือเรื่องหนุ่มต่างเมือง ผู้มีเสน่ห์ รูปหล่อ เจ้ากรรมของท้าวยี่ ก็ได้ยินไปถึงสาวบัวไข นางมีความประสงค์อยากจะพบ จึงให้สาวใช้ไปเชิญท้าวยี่มาพบที่ปราสาท ท้าวยี่ไม่ไปพบเพราะถือว่าตนเป็นคนจน สาวบัวไขจึงน้อยใจว่าท้าวยี่ไม่ให้ความสนใจจึงเข้าไปหาพ่อ เศรษฐีจึงได้เตือนสติลูกสาวว่าเป็นหญิงไม่ควรชักชวนชายมาพบ ผิดฮีตครองประเพณี ควรรักษนวลสงวนตัว เรื่องคู่ครองเป็นเรื่องของบุญกรรมเก่าคราวหลัง ท้าวยี่เป็นผู้มีบุญวาสนาสูงเป็นคนที่พระราชอาชญูให้เข้าเฝ้า ทำไมจึงไปเชิญแขกที่มีศักดิ์ใหญ่ มาพบตนเอง สมควรที่จะต้องไปพบเขาถึงจะถูกต้อง เพื่อลูกลูกโทษจึงให้เตรียมเครื่องขอมมาไว้ แล้วเศรษฐีก็นำพาลูกสาวพร้อมขบวนบริวารนำช้างไปอัญเชิญท้าวยี่ให้เป็นเจ้าเมือง

ท้าวยี่ไม่รับเป็นเจ้าเมือง แต่ยินดีตอบรับสาวบัวไขเป็นภรรยา เศรษฐีจึงได้ประกอบพิธีสมรสให้ทั้งสองในวันถัดมา เวลาผ่านไปได้ ๗ วัน ท้าวยี่จึงอำลาภรรยาและพ่อตา เดินทางเข้าเมืองเบ็ญจาลเพื่อเข้าเฝ้าพระราชารตามความประสงค์ ออกเดินทางไปไม่นานก็ถึงเมืองเบ็ญจาล

เมื่อถึงเมืองเบ็ญจาลแล้ว อำมาตย์ก็ให้พักอยู่ที่สนามชัยแล้วเข้าเฝ้ากราบทูลพระราชารให้ทรงทราบ ชาวเมืองต่างแตกตื่นมาดูควายเผือก เมื่อเข้าเฝ้าพระราชาร พระองค์ทรงชื่นชมยินดีในควายเผือกตัวนั้นยิ่ง ท้าวยี่จึงทูลขอแลกกับไก่อ้วของพระองค์ พระราชารได้ให้สัญญาว่าถ้าอีก ๗ วัน พระองค์หายจากประชวร เพราะได้ควายเผือกมาเป็นคู่พระบารมี พระองค์ก็ยินดีที่จะแลกกับไก่อ้ว

วันรุ่งขึ้น ชาวเมืองได้ประกอบพิธีสู่ขวัญพระราชารให้หายจากอาการประชวร เวลาผ่านไปได้ ๗ วัน พระราชารก็หายประชวรจริงๆ คืบวันที่ ๗ -๘ นั้นเองควายเผือกก็แสดงฤทธิ์เดชด้วยการถ่ายมูลออกมาเป็นแก้วมณี ๗ ประการ พระราชารทรงพอพระทัยยิ่งจึงได้ตกลงแลกควายเผือกกับไก่อ้วให้ท้าวยี่ไป

ท้าวยี่ถามถึงความวิเศษของไก่อ้วว่าเป็นอย่างไร พระราชารจึงได้บอกความวิเศษของไก่อ้วบทกลอนตอนนี่ว่า :

๕. เมื่อนั้นพระยาหล้าน้ำ	หมายบอกกุมาร
คิดว่าทำมุงคูล	เครื่องบูชาพร้อม
ผิว่าให้มันเอาแก้วเจ็ด	ประการตกทั่ว เมืองนั้น
จงให้แต่งเครื่องพร้อม	บูชาแท้ไก่อ้า นั้นเนอ
๖. แล้วจึงเอาจันทน์คู้	ของหอมทาไก่อ้า
เจ้าจึงยอยกไว้	คอนแก้วกล่าวพร
หากจักลุโชคได้	โดยตั้งคำคินง แท้แล้ว
ยามเมื่อกฏโฏชน	ท่าฝนเป็นแก้ว
๗. มีเทิงเงินคำแก้ว	ตกลงอนันต์เนก
สรรพลิงแก้ว	ลงเท่าทั่วเมือง แท้แล้ว
ผิว่าเจ้าอยากทรงแทนแก้ว	เสวยราชเป็นพระยา ดั่งนั้น
เจ้าจงยอยกขึ้น	คอนแก้วปรารถนา
๘. หากจักลุลาภได้	กลายเป็นเมือง
แม้ว่าฝูงเสาคา	เกิดเป็นตาลพร้าว
เจ้าจงไปกลายเขตบ้าน	เมืองใหญ่เป็งจาล ที่พูน
คิดว่าถึงไพรหนา	เถื่อนพงดงกว้าง
๙. เจ้าจงอธิษฐานจั้ง	คำควรอันต่าง จริงเถิน
แต่งเครื่องพร้อม	บูชาแล้วปรารถนา เจ้าเอี้ย
หากจักลุโชคได้	โดยตั้งคำคินง นั้นแล้ว
ปรารถนาเป็นพระยาธรรม	โลกถือทั้งค้าย

ท้าวอี้กับลุงได้อำลาพระราชากลับบ้านไป พอถึงบ้านประชาชนชาวเมืองก็แห่กันมาดูไก่อ้า ต่าง
แซ่ซ้องสาธุการต่ออามมีของท้าวอี้ ความงามของไก่อ้ามีบทกลอนว่าดังนี้ :

๑๐. ตั้งว่าอัสจรรยแท้	คุณเมืองไก่อ้าเือก
หอนไก่อ้าเป็นหน่วยแก้ว	มณีแจ้งฮุ่งเฮือง
พอเมื่อตวันคล้อย	เมื่อแลงมัวมืด ไปนั้น
หอนก็ฮอง ๆ ไส	ตั้งกระบองคนไต่
๑๑. แสงฮุ่งแจ้ง	เท่าทั่วทั้งเมือง
แซว ๆ คน	หลังไหลมาเยียม
ตั้งว่าอัสจรรยแท้	บุญบามีมาก จริงแล้ว
ท้าวก็ได้ไก่อ้าแก้ว	เฮืองเท่าทั่วเมือง

รุ่งขึ้นท้าวอี้ ได้ประกอบพิธีบูชาไก่อ้าแล้วตั้งจิตอธิษฐานขอให้ฝนแก้วมณี๗ ประการ ตกลงทั่วเมือง ไก่อ้า
ก็ได้ขึ้นขึ้น ๓ ครั้ง ทำให้ฝนแก้วมณีตกลงทั่วทั้งเมือง ชาวเมืองต่างก็กลายเป็นเศรษฐีกันถ้วนหน้า ไม่มีคน

ยากจน ต่อแต่นั้นท้าวไต้ขออำลาเศรษฐีพาบัวไขและบริวารส่วนหนึ่งไปสร้างเมืองใหม่ ออกเดินทางไปได้หลายวัน ไปพบทำเลดี มีแม่น้ำสายใหญ่ ปากกว้างขวาง จึงได้หยุดประกอบพิธีบูชาไก่อธิษฐานสร้างบ้านเมือง ไก่อขวาก็สำแดงฤทธิ์เดชชั้นชั้น ๓ ครั้ง พอสิ้นเสียงไก่อก็ปรากฏเป็นบ้านเมืองเกิดขึ้นทันที บทกลอนตอนนี้ว่า

๒๔. ที่นั่นเป็นไพรกว้าง	แคมชลน้ำใหญ่
บาก็เดินเขาให้	บูชาไก่อเผือก
สรรพสิ่งพร้อม	ของฮ้อยชู้อัน
เจ้าก็ฝนจันทน์คู้	ทาโตไก่อเผือก
๒๕. หอมฮ้วงเฮ้า	ยอขึ้นใส่คอน
ท้าวก็ยอมมือไหว้	ขุนเมืองไก่อเผือก
ขอให้เป็นเมืองหลวง	ซ่าเซ่งทั้งค้าย
เมื่อนั้นมุงकुลแก้ว	ขุนเมืองไก่อเผือก
๒๖. แต่นั้นไก่อก็ตบปีกก้อง	ชั้นท่าครั้นเครง
ไก่อก็ขึ้นถึงถ้วน	สามทีแล้วอย่า
ก็เล่าข้าเชือกพร้อม	เมืองบ้านเกิดมี
หลังเห็นฝูงป่าไม้	กลับเกิดเป็นโงง
๒๗. อันว่าฝูงเลาคาเกิด	เป็นตาลพร้าว
หลังดูเวียงใหญ่กว้าง	แปดชั่วแสนวา
โงงหลวงมุง	แผ่นคำแกมแก้ว
ทันกลางนั้น	มีหอผาสาท
๒๘. ตั้งใส่ไว้	ในหันหมื่นหลัง
หลังดูบัลลังก์แก้ว	เจ็ดประการเป็นแผ่น
ผาสาทตั้ง	กวมไว้แทนคำ
มีทั้งผาสาทตั้ง	ปักตุ้มี่ทั้งแปด
๒๙. มีทั้งโงงข้างพร้อม	โงงม้อเนกนอง
อีกโงงลัน	ฝูงเฮือนชาวไพร
เกิดทั่วเท่า	เวียงกว้างอนเนกนอง
พื้นลาดไว้	ด้วยแผ่นทองแดง
๓๐. ภายบนมุง	แผ่นเงินขาวจ้า
สรรพสิ่งพร้อม	หมาก่ออนพลูพัน ก็มี
มีทั้งข้าวทิพย์พร้อม	กองอยู่เต็มเหยียบ
เลยเล่าข้าเชือกพร้อม	สรรพสิ่งของทิพย์
๓๑. สรรพธรรมี	ชู้อันรือไฮ้

กล่าวถึงเจ้าเมืองต่างๆ เมื่อทราบถึงกิตติศัพท์ของท้าวยี่ภักทพมาเพื่อชิงเอาเมือง ล้อมเมืองเอาไว้ ท้าวยี่จึงทำพิธีบูชาไถ่อธิษฐานขอให้ฝนแก้วมณีตก และขอให้เจ้าเมืองต่างๆ ได้เป็นมิตรให้ความเคารพนับถือ ตน ไก่ก็แสดงฤทธิ์เดชอีกครั้ง บทกลอนตอนนี้ว่า :

๓๒. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย	อยู่ที่สัญญา ดั่งนั้น
บาก็ยินดีชม	ชื่นใจบาท้าว
ท้าวก็เดินเขาให้	บูชาไถ่เผือก
แต่งเครื่องพร้อม	พอฮ้อยชู้ประการ
๓๓. ท้าวก็ยกมือไหว้	มุงคุลไถ่เผือก
ขอให้ฝนท่าแก้ว	ลงเท่าทั่วเมือง
อันหนึ่งขอให้มิชยแพ้	ศัตรุโอยอ่อน
ทุกเทศท้าว	โหมไหว้ชู้เมือง
๓๔. ค้อมว่าท้าวกล่าวแล้ว	อุ้มไถ่คุณเมือง
พอเมื่อเขามาล้อม	บางามทุกแห่ง
ไถ่ก็ตบปีกก้อง	ปานฟ้าผ่าพลึง
เมื่อนั้นฝูงช่างม้า	ล้มไขว่เนืองนอง แลเยอ
๓๕. แปรดพันสี่ฮ้อย	พระยาย่านสั้นสาย
พระก็ยกมือไหว้	ขาบลงยอมไหว้
ไถ่ก็ยกคอขึ้น	ชันปานฟ้าผ่า
คนกล่าวล้ม	กลัวฟ้าวเล่นหนี
๓๖. พอเมื่อแปรดพันสี่ฮ้อย	พระยานั้นเข้าเวียง
พระยาก็พากันลี้	มีตึงสัจอยู่
ฟังยินทม ๆ ก้อง	ควงบนอากาศ
ฝนท่าแก้ว	ลงเท่าทั่วเมือง
๓๗. สรรพสิ่งพร้อม	แก้วหลากเงินคำ
เครื่อง ๆ ตก	หลั่งลงเพื่อนพื้น
ท้าวก็พาพลเข้า	ในเวียงทรงแทน
บาก็เดินไพร่น้อย	เอาแก้วใส่เยีย
๓๘. เขาก็โดยอาชญ์เจ้า	ชมชื่นยินดี
พากันชน	หาบเงินคำแก้ว

พระราชาทิ้ง ๘๔ ,๐๐๐ องค์ เห็นความอัศจรรย์เช่นนั้นแล้ว ต่างก็ชื่นชมในบารมีของท้าวอี้ ได้
 สวามิภักดิ์ต่อท้าวอี้ แม้แต่พระอินทร์และเทวดาก็มาชื่นชมยินดีด้วย พระราชาเมืองต่าง ๆ ก็ขนสมบัติ
 กลับคืนยังเมืองของตนไป

ต่อมาท้าวอี้ได้ให้ลุงกลับไปรับป้า พ่อแม่ พี่น้องมาอยู่ด้วย แล้วปูนบำเหน็จให้ได้เป็นใหญ่โตกันทั่ว
 หน้าไม่เว้นแม้กระทั่งพ่อตา บทกลอนตอนนี้ว่า :

๓๙. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า	พระยาธรรมท้าวอี้
ท้าวก็ให้ลุงเป็นแสนเมือง	แต่งการต่างเจ้า
ท้าวก็ปลงสนมให้	ลุงตนพอหมื่น
ลุงท่านท้าว	ยอเยื้องขอขอบคุณ เจ้าเอี้ย
๔๐. เมื่อนั้นลุงก็ทรงแทนแก้ว	เสวยราชเมืองแสน
เป็นพระยาแสน	แต่งการต่างเจ้า
ท้าวเล่าปลุกพ่อให้	เสวยราชเมืองจันท์
เป็นพระยาจันท์	แต่งการต่างเจ้า
๔๑. ท้าวเล่าปลงสนมให้	บิดาฮ้อยหนึ่ง
พ่อแจ่มเจ้า	ยอเยื้องขอขอบคุณ มากแล้ว
ท้าวก็ปลุกพี่อ้าย	เป็นราชแข็งเมือง
เป็นอุปราชา	แต่งเมืองต่างเจ้า
๔๒. ท้าวก็ปลงสนมให้	สองพันนางหนุ่ม
พี่แจ่มเจ้า	ยอเยื้องขอขอบคุณ มากแล้ว
เมื่อนั้นบุญมีเจ้า	พระยาธรรมท้าวอี้
พระก็คิดฮ้อยฮู้	คุณแท้พ่อเมีย
๔๓. ท้าวก็นำช้างม้า	แก้วแก่นเงินคำ
สังขยานับ	หมื่นปลายสามช้าง
กับทั้งนักสนมน้อย	โถมงามพอหมื่น
ให้ทั้งผาสาทตั้ง	หลังช้างคู่ชู้นาง
๔๔. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า	พระยาธรรมท้าวอี้
พระก็แถมยศเจ้า	เศรษฐีแท้พ่อเมีย
ชื่อว่าพระยาเอกราชเจ้า	ทรงสร้างสืบเมือง แท้แล้ว

แล้วให้ปรุงอาหารที่อร่อยมอบให้พ่อและพี่ชายที่เคยปรารถนาอยากกิน บทกลอนตอนนี้ว่า :

ยามเมื่อบุญมีได้	เป็นพระยาเสวยราช
พระก็คิดฮ้อยฮู้	คุณเจ้าพ่อตน
๑๒. เจ้าก็ให้ข้อยข้า	ตกแต่งพาเสวย

ของกินมี	คู่ชู้อันมวลพร้อม
กับทั้งหมากเขือพร้อม	เต็มพาปลาแดก
หมกใหญ่แท้	ประมาณล้าท่อกระบุง
๑๓. พระจึงให้ข้าใช้	ตกแต่งยอถวย
ราชาพระ	พ่อตนเป็นเจ้า
อันนี้ของแซบช้อย	พระยาลูกทำแปลง แท้แท้แล้ว
นำมาถวย	พระยอดเมืองเป็นเจ้า
๑๔. เมื่อนั้น บิดาไท้	พระยาจันทรตนพ่อ
พระก็คิดสูงสู้	คำเว้าแต่หลัง
เจ้าก็มาย ๆ หน้า	หัวแยมขึ้นชม
จาระจาดอม	หมู่เขาคนใช้
๑๕. ขอบที่บุญมีเจ้า	พระยาธรรมตนลูก
พระก็กินหมากแล้ว	คินเว้าแต่หลัง
เมื่อนั้นบุญมีเจ้า	พระยาธรรมท้าวอี
เจ้าก็คิดสูงสู้	คำเว้าพี่ชาย
๑๖. พระก็ให้จี้ข้าว	ปั้นใหญ่ทอคันนา
กับทั้งมันหมูทา	ไซ่สุนน้ำอ้อย
พระก็บอกข้าใช้	นำแนบไปถวย
อุปราชา	พี่ชายพระยาเจ้า
๑๗. เมื่อนั้นอุปราชาเจ้า	หลังเห็นปั้นข้าวจี
เจ้าก็คิดสูงสู้	คำเว้าแต่หลัง
บาก็มาย ๆ หน้า	หัวแยมขึ้นชม

พระยาธรรมมิกราช (ท้าวอี) บำเพ็ญทานบารมีทุกวันมิได้ขาด รักษาศีล ๕ ทุกวัน รักษาศีลอุโบสถในวันพระ ต่อมาไม่นานนางบัวไขก็คลอดบุตรคนหนึ่ง เมื่อบุตรมีอายุครบ ๑๖ ปีแล้ว ท้าวอีก็มอบบ้านเมืองให้บุตรปกครองสืบมา เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วท้าวอีได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พอมาถึงตรงนี้ วรรณคดีอีสานเรื่องท้าวอี ก็จบลงพอดี บทกลอนตอนจบว่าดังนี้ :

๑๘. บัดนี้โยติกาปั้น	พระยาธรรมสุดยอด เสียแล้ว
พื้นเพินหาก เหมิดท่อนี้แล้ว	หาได้ก็จั่งคือ เจ้าเอี้ย
ลิจนาแล้วยามกองงาย	แดดอ่อน ๆ เหลืองอินอ่อนเอี้ย
เจ้าหัวสมมะนะเขียนหนังสือ	พื้นท้าวอีไว้กับศาสนา
๑๙. พระพุทธเจ้าตราบต่อเท่า	เข้าสู่ Nirvan ก็เข้าเถิน
เขียนบ่เป็นแล้ว	ครูบาเอี้ย แสงอยากได้

ข้อย่น้อยนี้บวชแต่น้อย
โอนอ เจ้าผู้อินตาแต่้ม
๒๐. ข้อย่น้อยนี้แม่นแนวนาเชื้อ
เจ้าหากแม่นเชื้อหมัดหม้า

เขียนได้กับเป็นเหล่า ครูบาเอี้ย
แปลงสารอันม่วน นางเอี้ย
ขนุนนอมมีม่วง
แนวน้อยแฉัดง น่องเอี้ยฯ

บทสรุป

วรรณคดีอีสานเรื่องท้าวयीนี้ มีการดำเนินเรื่องเหมือนกันกับชาดกในทางพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกันกับวรรณคดีอีสานเรื่องอื่นๆ ซึ่งถือเป็นชาดกนอกนิบาต เป็นวรรณกรรมแฝงคือเอาเค้าเรื่องมาจากชาดกต่างๆ แล้วแฝงจินตนาการ สอดแทรกข้อคิด ประเพณีท้องถิ่นเข้าไป เมื่ออ่านวรรณคดีเรื่องนี้แล้ว ได้คติคำสอนหลายเรื่อง ที่สำคัญสอนในเรื่อง “เกิดเป็นคนควรเพียรพยายามอย่าได้หยุด กรรมมิใช้สุตรสำเร็จ” สอนเรื่องกรรม กรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อเกิดเป็นคนจนแล้วมิได้หมายความว่าต้องจนตลอดชีวิต ถ้ามีความตั้งใจจริง ก็อาจร่ำรวยเป็นเศรษฐีได้ ขอแต่ให้ตั้งเป้าหมายของชีวิตไว้ให้ดี ดังผลญาโบราณอีสานที่ว่า “ เป็นสังพากันโดนหนองน้ำหากินตั้งแต่เต่า สังกข์ขึ้นโคกกว้างหาช่างค่าแพง ” ให้ลองเปลี่ยนวิถีชีวิตหรืออาชีพการงานใหม่จากที่เคยกระทำอยู่บ้าง อาจจะทำให้มีฐานะดีขึ้น

ลูกชานาไม่มีสิทธิ์ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีเชียวหรือ? เกิดในตระกูลชานาถ้าคิดตั้งความหวังอนาคต และหาวิธีที่จะเป็นพ่อค้า เป็นนักการเมือง ก็อาจสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ตัวอย่างเช่นท้าวयीใฝ่ฝันคิดอยากเป็นเจ้าของเมือง ไม่ยอมจำนนในชาติกำเนิด ส่วนพ่อกับพี่ชายยังยึดติดอยู่กับชะตาชีวิตของตนเอง จึงมีความใฝ่ฝันที่ต่างกัน ท้าวयीคิดการณ์ใหญ่ใฝ่สูง แต่สองเท้ายังติดดิน คือทำให้ได้ในชีวิตนี้ ในเรื่องนี้บุญญาวิชาณาชะตาชีวิตได้กำหนดให้ท้าวयीมีสัตว์วิเศษคือควายเผือก จึงนำไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ ในชีวิตปัจจุบัน การศึกษาอาจเป็นตัวกำหนดชะตาชีวิตให้ใครคนใดคนหนึ่งไปสู่เป้าหมายได้ ขอเพียงให้ตั้งความหวังไว้ และมีความเพียรพยายามอย่างไม่ยั้งหยุด ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ความหวังที่ตั้งไว้ก็ต้องสำเร็จสักวัน ขอมอบ “ยาใจคนจน” เพื่อเป็นกำลังใจให้กับทุกๆ คนครับ สวัสดิ์.

วรรณกรรมอีสาน

เรื่อง ท้าวยี่

ตอนบุชาครู

๒๑. บัดนี้ เขียมจักมีสการน้อม
 ขอให้บุญหุ้มเกล้า
 แม่นว่าผมเทศเกล้า
 นาโถสุด
 ๒๒. ชีวังน้อม
 หูตาพร้อม
 อันหนึ่ง มือสับนิ้ว
 ขอให้เป็นดั่งประทีปใต้
 ๒๓. อันหนึ่งคือว่าเจ็บปวดไข้
 อย่าได้เืององ
 ข้อยขอเชิญทั้งสิบชั้นฟ้า
 ขอให้อินทร์อยู่ฟ้า
 ๒๔. แม่นว่าโภยพยาธิ
 ขอให้เทโวพระ
 เชิญทั้งพราหมณาพร้อม
 ขอให้มาช้อยป้อง

วันทาทุลบาท
 เสถียรมันหมื่นปี แต่ถ้อน
 ถวยราชาบูชา
 ยอดไตรกงแก้ว
 มีสการยืนยาก
 ถวยบาทบังคม
 หูตาทั้งสี่ ก็ดี
 บูชาเจ้าชู้วัน แต่ถ้อน
 ทั้งเล่าเจ็บหัว ก็ดี
 เนื้อทุกหมู่ชมพู่
 พรหมาเทวโลก
 คุณป้องช้อยป้อง แต่ถ้อน
 ฮ้ายอย่าได้เปียดเบียน แต่ถ้อน
 โผตผายเสี่ยฮ้อน
 อินทร์พรหมช้อย
 สารแก้วกาพย์แสนท์ แต่ถ้อนฯ

ตอนกำเนิดท้าวยี่

๒๕. บัดนี้ เขียมจักไขชาติเจ้า
 พระก็เทียวสงสาร
 หากลือซาเท่า
 ก็หากมีในห้าสิบชาติพัน
 ๒๖. อันว่านามกรเจ้า
 เจ้าก็ได้เกิดก้า
 เมืองที่นั่นเป็นประเทศด้าว
 พระก็ทรงเสวยเมือง
 ๒๗. เสนาพร้อม

ปางก่อนโพธิสัตว์ ก่อนแล้ว
 หมู่เฮาเพิงฮู้
 จักรวาลทั้งโลก
 พระองค์เจ้าเทศนา
 โพธิญาณท้าวยี่ จริงแล้ว
 ดอมเชื้อพอนา แท้แล้ว
 พระยาใหญ่จำปา
 ไพรพลโหมไหว
 พอแสนห้าหมื่น

สาวสนมหนุ่มน้อย	เทียมองค์หกหมื่น
แสนล้ำค่า	ทูลไหว้นั้นเนื่อง
ยูท่าทรวงความสุข	ตั้งสวรรคต์เมืองฟ้า
๒๘. ยามนั้น โปธิสัตว์เจ้า	เป็นคนชาวไพร่ จริงแท้แล้ว
ก็หากทุกข์ยากไ้	ดอมให้พอนา
ถึงเมื่อฮ้วน ๆ ฟ้า	ปีใหม่เดือนหก พุ่นเยอ
ฝนฮวยฮ่า	ท่งนามีน้ำ
๒๙. พอเมื่อเดือนเจ็ดขึ้น	เพ็งดีดินอ่อน
ดีแก่ฝูงไพร่น้อย	ดาห้างแอกไถ
หลังดูสะพาดพร้อม	เต็มท่งนาหลวง พุ่นเยอ
แซว ๆ เขา	แต่งควายดาห้าง
๓๐. เมื่อนั้น สุดโทให้	บิดาตนพ่อ
เจ้าก็พาลูกเต้า	สองท้าวสู่นา
ท้าวย่าพร้อม	ท้าวอี้ทั้งสอง
เขาก็ดาควายไถ	แฮกนาตากล้า
๓๑. บรรจบแล้ว	เลยเอากล้าหว่าน
ล้อมฮั่วไว้	หลายมือลวดเขียว
เมื่อนั้น พ่อแจ่มเจ้า	พาลูกไถนา
หลายวันคืน	ลวดไถเลยแล้ว
๓๒. นาก็เล่าลวดแล้ว	กล้าเล่าเลยดำ
หลายวันคืน	พร้านานเลยแล้ว
หลังดูสังข์ข้าว	นาหลวงเขียวอ่อน
ดีแก่สามแจ่มเจ้า	เขาห้างตูปนา

ตอนพ่อถามถึงอนาคตของลูกชายทั้งสอง

๓๓. เมื่อนั้น พ่อก็ตำน	คำดีดอมลูก
ดูราเจ้า	ทั้งสองเสมอภาค
ภูก็เพิงคำควร	ชู่คนเขาวนตำน
ไผยังมักแท้	สันใดให้เจ้าว่า มาถ้อน
๓๔. พ่อจึงตำน	เมื่อข้อยจึงคินง แท้แท้แล้ว
เมื่อนั้น ท้าวย่าพร้อม	ท้าวอี้ทั้งสอง
จระจาขอแก่บิดา	พระกล่าวจาเป็นเค้า

เมื่อนั้น บิดาด่าน

๓๕. กูก็ยิ่งอยากแท้

มีหมากเชื่อพร้อม

กับทั้งแตกซี้รำ

กับทั้งข้าวขาวพร้อม

๓๖. กูจักกอยแสดกิน

เมื่อนั้นสองบาท้าว

ฟังพ่อด่าน

เมื่อนั้น ท้าวย่าด่าน

๓๗. อันที่ตามใจกู

มีทั้งปั้นข้าวจิ้น

กับทั้งทาไข่แกมน้ำอ้อย

กูจักนอนตะแคงเห็น

๓๘. แม่นว่าคำทุกซี้ไ้

เมื่อนั้น ท้าวกล่าวด่าน

ทั้งบิดา

ถัดนั้น ท้าวยี่ด่าน

๓๙. กูก็อยากทรงงนครหลวง

ให้มีทั้งเวียงหลวงพร้อม

ผาสาทตั้ง

ให้มีทั้งเสนาพร้อม

๔๐. มาเวดล้อม

ให้มีทั้งเทวีพร้อม

มานั่งล้อม

กูจักเขยชมซ้อน

๔๑. คำทุกซี้ไ้

เมื่อนั้น ท้าวย่าพร้อม

ท้าวยี่มันก็เหลือคิด

พอก็อลหลฮ้อน

๔๒. มิ่งนี้ตั้งหากคนซี้ไ้

กูก็ซังที่จ่องหองแท้

มิ่งนี้คนซี้ไ้

ตามคำพอยาก

ปลาร้าแตกฮำ พ่อแท้แล้ว

เต็มพาคมขึ้น นั้นได้

ปลาน้อยท่วมพา

หอมอ่อนโเฮย ๆ ก็มี

อิมปุนเต็มท้อง

ยินดีชมชื่น

จาแล้วเล่าหัว

จาพ่อสันเดียว

ปากกินดูแม้ง

ใหญ่ท่อดันนา

มวลพร้อมพรำกัน

ตามใจอันชอบ

อย่าได้เกิดมี

จาแล้วเล่าหัว

ชื่นชมดอมเจ้า

ตามแต่คำมัก

นั่งปองเป็นเจ้า

แสนวาคุงเมฆ

ทรงเท่าแปดหลัง

พลก็อแสนโกฎี

แฝงเฝ้าชู่ยาม

สาวสนมหกหมื่น

แฝงเฝ้าชู่ยาม

นางงามหกหมื่น

บ่มีฮู้เมื่อคิง แท้แท้แล้ว

ทั้งพ่อฟังคำ

สิ้นเขาจาด่าน

ในใจพุมเคียด

สิมาเว้าลั่นครอง นี้ได้

จาสูงพันเพ็น สันนี้

มา เว้าโอดตัว นี้ได้ ๆ

ตอนพ่อแม่ทำโทษท้าวี่

๔๓. พ่อก็บายเอาค้อน

ศรีแจ่มเจ้า

ท้าวก็เมื่อเถียงห้อง

แม่มก็เห็นแจ่มเจ้า

๔๔. ตุลาเจ้ายี่น้อย

สันไต่เจ้าอลหนฮ้อน

เมื่อนั้น ท้าวี่ตัน

แม่มก็ฟังดูแจ่ม

๔๕. สั่งเล่ามาโอดอ้าง

กูก็ซังที่คนทุกซี้ฮื้อ

มึงนี่คนถ้อยฮ้าย

เมื่อนั้น ท้าวี่ตัน

๔๖. ยังเล่าตีทรวงกอย

แม่มก็อลหนฮ้อน

แม่มก็บายค้อนไต่

เมื่อนั้น ท้าวี่น้อย

๔๗. บากก็เถียงเคหัง

ลุงก็จาระจาตัน

เมื่อนั้นท้าวี่น้อย

ลุงก็ฟังพากย์ตัน

๔๘. ลุงก็มีคำฮัก

เลยเล่าทวยมืออุ้ม

ศรีแจ่มเจ้า

มาตีท้าวี่

เลยให้เล่นหนี

มารดาตนแม่

หิวให้แม่ถาม

เป็นเหตุสันไต่ ก็แม่เต

หทะเยศยมนาให้เยียงไต่ ก็แม่เต

แกลงถ้อยแม่ฟัง

มีใจคิดเคียด

จาเว้าบ่แม่นครอง นี่เต

จาความสะหาใหญ่ สันนี้

อย่ามาให้ต่อกู นี่เทอญ

เจ้าบ่มีฟัง

เกลื่อนกระหายหิวให้

ยินซังท้าวี่

ตีท้าวไล่ไป

บบบวงหาลุง

แห่งลุงทั้งป่า

ถามหลานดูเหตุ

ผายแจ่มต่อลุง

ท้าวี่หลานตน

อี่ดูหลานน้อย

เอาหลานน้อยนาถ

อย่าได้ให้แสง พ่อเทอญ ฯ

ตอนท้าวี่ได้รับควายเผือกจากลุงและป่า

๔๙. เมื่อนั้น ป่าแจ่มเจ้า

ลุงป่ามีควายเงิน

เงินคำพร้อมเสื่อผ้า

สะพากพร้อม

๕๐. ลุงก็ผูกแขนท้าว

ตกแต่งพาขวัญ

สู่ขวัญบาท้าว

หลากหลายประการ

พาข้าวสู่ขวัญ

หลานคิงน้อยนาถ

ขวัญแจ่มเจ้า
 พันปีเป็นราชา
 อันหนึ่งขอให้บุญชูคำ

๕๑. ลุลาภได้

ลุงก็คุณขวัญเจ้า
 ให้เจ้าได้ผาบพื้น
 ค้อมว่าแล้ว

๕๒. จาระจาเสียง

บาก็จูงควายพร้อม
 ท้าวก็หาบหญ้าป้อน
 อันว่าในแผ่นดิน

๕๓. ไผ่บ่หอนมีควายเงิน

ชาวเมืองล้อม
 ก็บ่มีเหมือนแปลกแท้
 เมื่อนั้น ท้าวก็หอมตีแท้

๕๔. ท้าวก็ฮักยิ่งแท้

เจ้าก็ชมชื่นได้
 บาศรีเนา
 วันคืนท้าว

๕๕. ขอดหญ้าได้

มาย้าวอยู่เฮือน แต่ถ้อน

ตั้งคำลุงต้าน

หลานคิงคือูกกล่าว

เมืองบ้านอยู่สบาย แต่ถ้อน

ควายเงินเป็นมิ่ง หลานแท้แล้ว

เมืองกว้างที่ไกล แต่ถ้อน

ท้าวยี่ยินดี

ชื่นชมลุงป่า

ดอมลุงขาวเผือก

ปัวเลี้ยงชู้วัน

กงที่ปชมพู

สิ่งบาไทท้าว

ควายเงินเดียระดาด

ควายเจ้าเผือกงาม

ชมปัวเข้าคำ

ควายเผือกขาวเงิน

ควายเผือกดอมลุง

อยู่ดอมลุงป่า

มีเซาเพียรมาก

มาเลี้ยงชู้วัน

ตอนเจ้านครเป็งจาลทรงประชวร

๕๖. บัดนี้จักกล่าวถึงพระยาหล้าน้ำ
 พระกัทรงนครศรี
 เมืองนั้นอยู่จิมไกล่
 เขาก็อยู่ที่ไกล่คุง

๕๗. พระกับุญมีได้

ยามเมื่อตบปีกก้อง
 หลิงดูภายในกลุ่ม
 อันว่าฝนท่าแก้ว

๕๘. สรรพสิ่งพร้อม

ยุสะบายสุข

เสวยราชเป็งจาล

อยู่ไกลภายใต้

หิมพานต์ไพรเถื่อน

คากว้างฟาดฟอง

คุณเมืองไก่อเผือก จริงแท้แล้ว

ชั้นท่าแมนยาม

เป็นควนมัวมีด

ลงเท่าทั่วเมือง

แก้วแก่นเงินคำ

สำราญหรือไ้

เจ้าก็ทรงเมืองได้
 พระยาหล้าหน้า
 ๕๙. เมื่อนั้น สะพาดพร้อม
 เขาก็อื้อทือคับ
 เมื่อนั้น แหว ๆ พร้อม
 ก็หากแมนคราะห์พระเจ้าลุ่มฟ้า
 ๖๐. ควรที่ให้ฮีบได้
 พระจั่งลียินพันปี
 ค้อมว่า หมอกกล่าวแล้ว
 ไผยัง มีควายพร
 ๖๑. เมื่อนั้น ขุนเมืองพร้อม
 อันว่าควายเผือกนั้น
 เขาก็ยังข่าวว่า
 เขาว่าเป็นควายขวัญ
 ๖๒. เมื่อนั้น พระก็บอกแก่เสนาท้าว
 สูอย่าช้า
 เงินคำพร้อม
 แมนว่าท้าวอยากได้
 ๖๓. เมื่อนั้น ยาบ ๆ พร้อม
 เขาก็นำบรรณาการ
 คนคั่งเท่า
 หลายวันได้
 ๖๔. มีฮีบมือ
 ก็จั่งถึงประเทศด้าว
 เขาก็ถามหาลูง

มีนนานฮ้อยขวบ จริงแล้ว
 หมายถึงบ่สบาย
 ผุงหมู่เสนา
 คั่งโง่งบิวเจ้า
 หมอโหรคุณฤกษ์ ดูนั้น
 มีแท้ขาดเมือง พระเอี้ย
 ควายเผือกขุนขวัญ แท้แล้ว
 ต่อถองเถิงเฒ่า
 พระบาทเลยจา
 ที่ได้ยังฮู้
 ขานคำทูลบาท
 เมืองนี้บ่หอนมี พระเอี้ย
 เมืองใหญ่จำปา ฟันตาย
 ยี่บาไทท้าว
 ดาดีตกแต่ง
 ไปซื้อไถ่มา เทียวเทอญ
 พอแสนตาซัง ไปเทอญ
 อันใดแท้ฮ้อยชิน ว่าเนอ
 ผุงหมู่ตานาย
 ฮีบไปมีช้า
 สามฮ้อยลวดไป
 หลายคืนคราวถีบ
 นานได้ขวบปี
 เมืองใหญ่จำปา
 ยี่บาไทท้าว

ตอนอำมาตย์ไปซื้อควายเผือก

๖๕. เมื่อนั้นชาวเมืองฮู้
 นายก็เข้าสู่ห้อง
 เขาก็ยกคำให้
 ให้แก่เจ้า
 ๖๖. อันนี้พอแต่ของฝากน้อย

เขาหมบนบอก จริงแล้ว
 ลุงเจ้ายี่บา
 พอพันเงินหมื่น
 บาท้าวฮู้ลูง
 พอค่าบรรณาการ ก่อนแล้ว

ตู้อ้อยเดินไกลมา
 อันว่าเสื่อหลากเลื่อม
 พอสามผืน
 ๖๗. อันหนึ่งผ้าหลากเลื่อม
 แหวนอำมะรง
 พอให้โฉมฉายเนื้อ
 ตู้อ้อยคิดอยากได้
 ๖๘. อันว่าพระยาหลาน้ำ
 พระก็เป็นโรคา
 หมอว่าให้ได้
 ไปช้อยค้ำ
 ๖๙. บัดนี้ตู้อ้อยก็นำมาให้
 เงินสี่ล้าน
 ฝิว้ายงอยากได้
 จึงให้นำไปเอา
 ๗๐. เมื่อนั้นลุงยี่เจ้า
 คูด้งเคื่องใจหลาน
 อันว่าควายพรนี้
 ลุงก็ว่าบได้
 ๗๑. เมื่อนั้น เจ้ายี่น้อย
 บากี่ไซค่างาม
 อันว่าของพระยาเจ้า
 ขอแก่เจ้า

เพื่อประสงค์ควายเจ้า
 ทางเทศลายลวง ก็มี
 ผากลุงทั้งป่า
 สรรพฐูปลึงลาย
 ต่อมควายบาทำว
 แถลงคำบนบอก
 ควายเจ้าก็จึงมา พระเอี้ย
 เสวยราชเบ็งจาล พระเอี้ย
 บ่สะบายหนาวไข
 ควายพรชาวเผือก
 พระยาเจ้าจึงคืน ว่าเนอ
 เป็นคำแสนหนึ่ง
 ถวายเจ้าแต่เบา พระเอี้ย
 สรรพสิ่งสันไต้ กิติ
 ที่เมืองกายพุ่น
 ฟังพากย์นางเมือง
 ยี่บาคานน้อย
 คุณขวัญเจ้ายี่ เสียแล้ว
 หลานน้อยค้อยจา นั้นถ้อน
 คิดสูงมีผญา
 ต่อนายเมืองไซ้
 อันไต้ยังประเสริฐ ตีนอ
 นายไซ้โผตผาย แต่ถ้อน

ตอนไก่ขามหาโชค

๗๒. เมื่อนั้น นายเมืองต๋าน
 ก็ยัง ดูประเสริฐแท้
 อันว่า พระยาหลวงเจ้า
 คั้นว่า ตบปีกก้อง
 ๗๓. อันว่า ฝนท่าแก้ว
 เงินค่านับ
 พอเมื่อ เห่งนานไต้

จาระจาเว้าชื่อ
 ของเจ้าเย่องควาย เจ้าเอี้ย
 มีกุฎโฎไก่อเผือก จริงแท้แล้ว
 ชันทักแมนยาม
 ตกเท่าทั่วเมือง
 อ่านกือกองลัน
 สามปีเป็นเขต

ไถ่จิ้ง ตบปีกก้อง

๗๔. ฝ่าว่ายยังอยากได้

พระก็ยอ คอนคำปัก

แมนว่าชั้นที่ห้อง

ฝูงเสาคา

๗๕. ตามแต่คำคณิงเจ้า

ตามแต่หมักอยากได้

เมื่อนั้นบ่าวน้อย

คูเพิงใจบา

๗๖. ท้าวจิ้งไซค์ำตัน

อันว่าควายเผือกนี้

ฝ่าพระยาหล้าน้ำ

ข้อยจัก นำควายเมือง

๗๗. อันว่า เงินค่านี

ข้อยก็ บ่อยอยากได้

ข้อยก็ยังอยาก ได้ไ้ไ้แก้ว

ก็จั่ง สมมะหิงสา

๗๘. เขาจิ้ง ปากกล่าวตัน

ฝ่าลูงอยาก ได้ไ้ไ้แก้ว

เจ้าจง นำควายเมื่อ

ก็จิ้งลูลาภได้

๗๙. เจ้าจักได้เป็นราชา

อันนี้เป็นแต่บุญบาท้าว

เจ้าจงเมื่อพราพร้อม

ชั้นท่าหัวเมือง

บ้านใหญ่เมืองหลวง ดั่งนั้น

ไ้ไ้ชั้นเป็นบ้าน

ป่าใหญ่ไพรหนา ก็ดี

เกิดเป็นตาลพรวัว

ปรารถนาคิดอ่าน เอนั้น

ชั้นให้ซู้อัน แท้แหล้ว

ฟังพากย์นายเมือง

ไ้ไ้คำตัวนั้น

จนายเมืองใหญ่

แพงแท้คำเมือง เจ้าเอี้ย

ให้ไ้ไ้คุณเมือง ดั่งนั้น

ขาบถวยพระยาเจ้า

เหลือเฮือนไ้ไ้ล่าง ก็ดี

สังแท้ทอโย เจ้าเอี้ย

ตัวประเสริฐคุณเมือง

เผือกเมืองคุณค้ำ

จาเจ้ายี่บา

ตัวยี่คุณเมือง ดั่งนั้น

ขาบถวยพระยาเจ้า

โดยตั้งคำประสงค์ แท้แหล้ว

โลกถือทั้งค้าย

ภายหลังนำส่ง จริงแหล้ว

ตูซ้อย่านาน เทียวเทอญ

ตอนท้าวยี่ไปเมืองเป็งจาลเพื่อถวยควายเผือก

๘๐. เมื่อนั้น เจ้ายี่น้อย

บาก็ยินดีดอม

เมื่อนั้นลูงก็เอาหลานพร้อม

ข้าบซ้า

๘๑. พอยามแล้ว

ลูงยี่เจ้า

ฟังพากย์นายเมือง

ชื่นชมนำเจ้า

ควายพรโดยด่วน

ดาหังแตงไป

นายเมืองย้ายย่าง

ไปพร้อมพร้านาย

เมื่อนั้นลุงก็จูงควายพร้อม
เจ้ายี่น้อย

๘๒. เมื่อนั้นสะพังพร้อม

พังยีนแหวๆ สาว

โอนออีดูเจ้ายี่น้อย

ลีเล่าไปนำควาย

๘๓. ค่อยไปตีเยอเสนาหาร้อย

ทุกข์ที่ท้าวดั่งดั้น

คิดว่าบุญประกอบได้

บัดนี้ไกลสายคอ

๘๔. ให้น้องหลังไผ่ผู้

โอนอเป็นที่อักษบพันอิมได้

เจ้าผู้สุดเสนาหาเฝ้า

อย่าได้ละน้องไว้

๘๕. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย

เสนาหาเอี้ย

เมื่อนั้นท้าวก็เอ็นสงน้อง

เสนาหาเอี้ย

๘๖. บัดนี้เฮียมจักไปไกลเจ้า

เจ้าพี่น้อง

อย่าได้มีจฉาจารชู้

อ้ายบ่ได้ละให้เจ้า

๘๗. ให้เจ้าพลอยอดเยื่อน

พี่ก็หากได้ปรารถนาเอน้อง

น้องค่อยอยู่ดีเยอ เจ้าผู้แพงแสนแก้ว

อย่าได้ลืมนอวแสนห้

๘๘. เฮียมจักผิดติกาไว้

ผิวาล้ากว่านั้น

แต่นั้นฝูงสาวได้

จิตหล่าลุ่ม

๘๙. ลางสาวตือกให้

สาวก็อดบ่ได้

ลางคนว่อน ๆ ฮ้อง

พายลงกับดาบ ไปแล้ว

ทั้งป้องชีควาย

สาวล่ำหลังบา แลเยอ

ตอแยบาท้าว

งามเก็งอินทร์เขียน นี้เต้

ดั่งรือไกลช้อย

โถมงามชู้เฟิ่น ช้อยเอี้ย

อวนช้อยลีชาดขวัญ แลนอ

ฮักฮ่วมเฮียงอก พี่เต้

พระยอดชายฮามช้อน

เหมือนบาทิพพะคิ่น เฮียมเต้

ก็มาฟ้าพรากไกล นี้เต้

แฝงทางเทียมแทบ ก็ใจเอี้ย

ตายเฝ้าผู้ญูลี แต่เนอ

หุยหุงคำกระสัน แลนอ

เล่นนำมย้อย

น้อยนาถสาวฮาม

อยู่ดีเยอเจ้า

เสนาหาไกลพราก แพงเอี้ย

คงอ้ายหมั่นคินึง แต่ถ้อน

ชมไผเสียก่อน เฮียมถ้อน

ฮามฮ้างอยู่พลอย อุ่นเอี้ย

คงพี่ยามมา แต่เนอ

บ่มีวางเสียง่าย แพงเอี้ย

เสนาหาชู้คิ่น เฮียมเอี้ย

หมั่นคินึงหาช้อย

สามเดือนลีคิ่นคอบ

ตามเจ้าก็บ่ชิน อุ่นเอี้ย

ยินคำท้าวสั่ง

ดอมท้าวเมื่อยมะโน

นำบากลึงเกลือก

คินึงให้ต่อกัน

ให้เล่นนำทาง ก็มี

เสนาหาเอี้ย

๙๐.กลางสาวบายเอาผ้า
บางพ่องแหวนใส่ก้อย
พอให้เหมือนหน้าน้อง
ตางให้หายทรวงทุกข์

๙๑.ค่อยไปตีเคื่อ เจ้าผู้ประเสริฐเนื้อ
อย่าได้ลืมนอนเสียด
ให้พี่ชมจูบเจ้า
เมื่อนั้น บาก็ตั้งอ่วยหน้า

๙๒.ฝูงสาวแล
บัดนี้อกพี่จักแตกม้า
เจ็บที่ไกลเสนาหาฮัก
แต่นั้นท้าวก็กลายเขตบ้าน

๙๓.ฝูงสาวคืน
ท้าวก็คอยเห็นไม้
เดียดระดาดลัน
หลังดูดับเต่าตัว

๙๔.ยมยอยุง
หลังดูสังลั้งไม้
สรรพลั้งไม้
ท้าวก็วอย ๆ ข้าม

๙๕.ฮอดพักกว้าง
หลังดูฝูงหมู่ข้าง
หลังดูจำปีพร้อม
มีหมู่ดวงดอกไม้

๙๖.ฮอดฮ้วงเฮ้า
บาไทท้าว
บาไทได้ชม
ฝูงดอกไม้

๙๗.บาก็เลยลวดข้าม
ดีแก่หมอกฝุ่นเท่า
นกเฮ้งฮ้อง
หลังเห็นสาขาไม้

ฮีบคีนเยอเจ้า

สะไบบางไปฝาก ก็มี
เอาให้แก่บา

บ่าบ่ายังกระสัน ปฐู
สว่างกระสันนำน้อง

งามเก็งอินทร์เขียน น้องเอี้ย
หมั่นคินงาน้อง

คราวน้อยจั่งค่อยไป แลเยอ
เหลียวล่าคีนหลัง

เล่นนำยมย้อย

ไกลนาถนางคาน แลนอ

อยู่เดียดอนแล้ง

เข้าป่าไพรพนอม

สู่เฮียนยมย้อย

เรียนล่ายูล่า ฟันเยอ

ดงกว้างป่าซา

เดียดระดาดดาวขาว ก็มี

ง่าเพื่อนควยค้อม

เรียนกอดตั้งซ้อ ฟันเยอ

มวลพร้อมซ้ออัน

ทางไกลป่าใหญ่

เซาหันเบ็งกวาง

ชมเหล่านป่าซา

จำป่าเต็มป่า ฟันเยอ

จำปี่จ่อจี

หอมกลิ่นพระแซไซ

ก็มีแสงน้อยหนึ่ง

ดูดอกประคู้

บานฮั่งดอกฮั่ง

ทางฮ้อมภูฮ้อม ฟันเยอ

ภูชั้นหนาวสัน ฟันเยอ

ปลายไม้ส่งเสียง

ยุงยางพอมพอ ฟันเยอ

๙๘. บากก็เข้าป่าไม้
 บาคานท้าว
 ข้ามป่าไม้
 เลยเล่ามีนนานได้
 ๙๙. ท้าวก็ถึงแห่งห้อง
 เมื่อนั้นท้าวก็วอย ๆ เข้า
 หลังเห็นหินแก่นกล้า
 ท้าวก็เห็นยาบ ๆ เลื่อม
 ๑๐๐. หลังเห็นสอง ๆ ใส
 สะพรั่งพร้อม
 ยอดช่อฟ้า
 หลังเห็นกาภาคตั้ง
 ๑๐๑. ฟังยินฮ้วน ๆ ก้อง
 หลังเห็นสอนลอนช้าง
 เต็มพรำพร้อม
 แต่นั้นนายก็พาบาท้าว
 ๑๐๒. ฝูงไพร่น้อย

หลายมือพรำนาน
 พลันตื่นเฮวฮีบ
 ไปเข้าบ่เซา
 พอเดือนตัดเที่ยง จริงแหล้ว
 เมืองบ้านขึ้นบาน
 เมืองใหญ่เศรษฐีหลวง
 เป็นต่างกำแพง ที่พูน
 ผาสาทลายคำ พูนเยอ
 ส่องงามเงาแก้ว
 หอขวางทั้งแปด พูนเยอ
 เหลืองเลื่อมเฮือคำ
 โสงใหญ่แสนหลัง
 เสียงเสพนนตรี พูนเยอ
 งาขานนับโกฏี
 พอฮ้อยโกฏีตัว
 ไปเซาสารจอด
 มาเยี่ยมชู่กาย

ตอนท้าวยี่และลุงถึงเมืองปลายแดนของเมืองเบ็งจาล

๑๐๓. เมื่อนั้นท้าวยี่ตัน
 อันนี้เมืองราชา
 เมื่อนั้นนายเมืองตัน
 อันนี้ชื่อว่าเมืองหล้าน้ำ
 ๑๐๔. ยังจักเดินไปหน้า
 ก็จึงฮอดแห่งห้อง
 อันนี้เป็นเมืองเจ้า
 ลือว่ามีช้างม้า
 ๑๐๕. แม่นว่าเงินคำแก้ว
 ฝูงหมู่เสื้อผ้าพร้อม
 ก็บ่มันบได้
 ก็หากลือซาแท้
 ๑๐๖. ท่านก็ทรงแทนแก้ว

ถามพวคนายเมือง
 ชื่อใดเต้เจ้า
 จาระจาท้าวยี่
 ภายพูนเที่ยงไกล เจ้าเอี้ย
 สามเดือนครราวถีบ จริงแหล้ว
 เมืองท้าวที่พระยา
 เศรษฐีหลวงปลายด่าน จริงแหล้ว
 ทั้งฮ้อยโกฏีก็อ
 อนันต์นองนับโกฏี จริงแหล้ว
 เยี้ยข้าวก็ตั้งเดี่ยว เจ้าเอี้ย
 ทุกสิ่งของเฮือน
 เศรษฐีหลวงมีมาก จริงแหล้ว
 นางล้อมหมื่นปลาย เจ้าเอี้ย

เศรษฐีก็มีลูกสาวน้อย
นางก็ทรงหอบปรางค์
นางนั้นมีสาวใช้

๑๐๗. โฉมเฉลางาม
ก็บ่มีชายช้อน
นางนาถได้สืบท้าเข้า
ตั้งหากงามยิ่งย่อย

๑๐๘. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย
ในทรงวงคีต
ท้าวก็ปากกล่าวต้าน
เจ้าจงพาช้อยหยุด

๑๐๙. ช้อยอยากเห็นประเทศด้าว
เมื่อนั้นนายเมืองต้าน
เฮาจักเขาสามวัน
สะพู่พร้อม

๑๑๐. เขาก็เขาศาลา
เมื่อนั้นสอนลอนตั้ง
เศรษฐีตักแต่งห้าง
สรรพลิงพร้อม

๑๑๑. เหล้าไก่พร้อม
สะพรั่งพร้อม
เขาก็พากันกิน
ขอบที่สมภารเจ้า

๑๑๒. ให้เจ้ายี่นยั้งล้ำ
เมื่อนั้น ยาบ ๆ ย้าย
เขาก็เอาพาคำ
แต่นั้นแซว ๆ ท้วง

๑๑๓. ควายเผือกท้าว
ยาบ ๆ เลื่อม
โตชาวปาน
เป็นที่อัศจรรย์แท้
๑๑๔. แต่มั่นชาวเมืองท้วง
เขาก็เอายอดอ้อย

เฮียกชื่อว่าบัวไข
ตั้งนางนครฟ้า
นับหมื่นบัวระบัด
อยู่ดอมพอฮ้อย
พอสองยังเปลี่ยว
ปีนี้เที่ยงจริง
เสมอตั้งอินทร์เขียน เจ้าเอี้ย
ฟังพากย์นายเมือง
อยากชมนางน้อย
จาต่อนายเมือง
พักแรงแกลยมือ
เมืองนี้ชูอัน
จาระจาท้าวยี่
ก็จึงกลายไปหน้า
ฝูงหมู่แขกชาวเมือง
นั่งดอมบาท้าว
พางายเดี่ยวระดาด
พาข้าวแก่บา
อาหารของไขว่
พาข้าวลาบแกง
ฝูงแขกชาวเมือง
อิมพอสมด้าม
ยอพามาแจก
พันเข้าหมื่นปี แต่ถ้อน
ข้ามะหาดในโอง
เลิกลาเมื่อห้อง
ชาวเมืองมาเบ็ง
งามแท้สิ่งเงิน เจ้าเอี้ย
ชาวสิ่งเงินเลี้ยง
ตั้งไยของฝ้าย
งามลั่นลั่นควาย
นันท้องดาสนั้น
มาป้อนได้เบ็งควาย

หลังคูสน ๆ แส้ว
เขาก็กี่มาเบ็งท้าว

๑๑๕. สาวกั้เห็นแจ่มเจ้า

ในทรวงคิด

เขากั้เห็นบาท้าว

สาวกั้มาล่ำเยี่ยม

๑๑๖. หลังคูสนลอนพร้อม

เขากั้แลล่ำท้าว

สาวกั้แพ ๆ ต้าน

อันว่าควายเผือกท้าว

๑๑๗. น้องขอเอาเมื่อเลี้ยง

พอให้ได้ชาติเชื้อ

เมื่อนั้นท้าวยี่ตัน

เยียวบ่สมคุณขวัญ

๑๑๘. อันว่าควายตัวฮ้าย

ก็บ่สมที่สาวพี่น้อง

ค้อมว่าท้าวกล่าวแล้ว

ข้อยนี้เยียวบ่สมคำแพง

๑๑๙. อันว่าควายพีนี

มันก็อิดอยากหญ้า

ก็ท้อเทียวทางมา

ก็บ่เป็นที่สายคอแพง

สาวงามหลายหมู่ พุ่นเยอ

พั้งเยี่ยมเบ็งควาย

ท้าวยี่โฉมงาม แทนอ

อยากชมบาท้าว

คืออินทร์เทวราช

พั้งดินดั้นดอม แลนอ

สาวฮามพอหมื่น พุ่นเยอ

ตากระด้างบ่อ้มใจ

คำเสน่ห์สวดยเสียด

งามแท้ดั่งเงิน แทนอ

คุณขวัญเป็นมิ่ง อวนเอี้ย

ควายเจ้าสี่แบนว แต่ถ้อน

แกลงตอบสาวฮาม

ฮูปควายตัวฮ้าย

บ่เหมือนแท้ดั่งฝูง เจ้าเอี้ย

มาเข้าโยกความ

ต้านต่อคำเสน่ห์

ตอบพระอวนองค์อ้าย

เดินทางทิวหอด จริงแล้ว

กั้มอยู่มีดิง

อยากกินยังหญ้า

หม่อมสาวเอาเลี้ยง

ตอนหนุ่มต่างเมืองผู้เสน่ห์แรง

๑๒๐. เมื่อนั้นฝูงสาวได้

สาวกั้จิตหลดลุ่ม

ยามเมื่อจิตตัวตั้ง

ตัวยังมัวหลังแล

๑๒๑. พอเมื่อตาวันคล้อย

ฝูงหมู่สาวพี่น้อง

นางสาววางเสียข้าว

ก็เพื่อว่าคิดฮอดท้าว

ยินคำชมชื่น

ดอมท้าวปวดเสน่ห์

บ่มีฮู้ฮ่างคิง

พระยอดชายตากระด้าง

ยามแลงไถลั้คำ

มัวไถลั้ปวดเสน่ห์

แลงงายปละเปล่า ก็มี

งามย้อยดั่งอินทร์

๑๒๒. นางสาวฝนจันทน์คู่

นางสาวคิดคั่งแค้น

นางฟ่องเก็บดอกไม้

นางสาวบายเอาผ้า

๑๒๓. กับทั้งแหวนคู่นี้

นางสาวบายเอาเสื้อ

กับทั้งหวดดอกไม้

ขอให้แพงแสนท้าว

๑๒๔. อันให้โฉมอุปท้าว

เจ้าค้อยอดโอมเลี้ยง

ข้อยจักยกยอกไว้

ขอให้เทวดาอยู่ฟ้า

๑๒๕. เมื่อนั้น แช่ว ๆ พร้อม

เขาก็ลาจากเจ้า

บัดนี้ท้าวก็แลล่ำเยี่ยม

เจ้าก็สังขยานับ

๑๒๖. ท้าวก็ยกยอปันให้

คอบที่บุญมีเจ้า

ให้เจ้าได้ผาบพื้น

แต่นั้นสุริโยคล้อย

๑๒๗. ท้าวก็ไปเที่ยวเหล่าน

ท้าวก็บายเอาผ้า

ตรงนุ่งแล้ว

แล้วเล่าสุขสอดเสื่อ

๑๒๘. กับทั้งแหวนอำมะรง

หลังคูฮอง ๆ เนื้อ

เป็นเวินหน้า

บาก็บายเอาต่าง

๑๒๙. ตั้งหากป้อยหล่อยหน้า

แล้วเล่าตัดดอกไม้

ท้าวก็ทรงสังวาล

หลังคูอระหวายเปื้อง

๑๓๐. นี้อแลบน้อย

พิมเสนหอมฮ่วง

นำท้าวหวังเว

ถวยท้าวชูงนาง

แสนคำไปฝาก

มือท้าวเล่าถวย

ลายคำทั้งเทศ ก็มี

มวลพร้อมยื่นถวย

โฉมงามเอื้อง

แพงล้านไปสม แท้แท้แล้ว

ตัวข้อยให้สว่างหงา แต่ถ้อน

กายพรหมเทวโลก

เทียมข้างแนบนอน อุ่นเอี้ย

ฝูงสาวชมชื่น

บาท้าวค้อยเมื่อ

ผืนแผ่นดินอาภรณ์

อ่านดูพอฮ้อย

นายเมืองถ้วนคู่ชู่คน

กฤษณาผายโผด จริงแท้แล้ว

ปูนบ้องนึ่งบอง แต่ถ้อน

ลับเขามัวมืด แลเยอ

ชมชู้ต่างเมือง

แสนคำควรค่า

งามย้อยดั่งเขียน

ผืนหลากลายคำ

ใส่มือสวมนิ้ว

ทรงโฉมสืบสี่

งามย้อยดั่งอินทร์

กระจอนคำปากปิ่น

งามย้อยดั่งพรหม

กัมเกศเกศตา

คาดคำทั้งม้าว

คิงบางแหวกัว

แขนส้วยดั่งกระสวย

ก็หากงมยิงย้อย
 ตั้งหากสอยวอยสุด
 เมื่อนั้นสะพรั่งพร้อม
 ๑๓๑. เขาก็ชวนกันไป
 ท้าวก็แยงไปคุ้ม
 เขาอยู่เฝ้า
 ท้าวก็หลิงดูยาบ ๆ แจ้ง
 ๑๓๒. คอยเห็นสอนลอนสาว
 ท้าวก็หยับเข้าใกล้
 บาก็มือพานพิน
 ฟังยินเสียงพินท้าว
 ๑๓๓. ย่อง ๆ ก้อง
 เมื่อนั้นฝูงสาวได้
 สาวก็ปละไปไว้
 บาก็หลิงดูสอนลอนต่าง
 ๑๓๔. หลิงดูฮอง ๆ ผิว
 ฟังยินสาวจาต้าน
 หมู่นี้ฮ้อยที่ศรีแจ่มเจ้า
 เฮาจักเชิญบาท้าว
 ๑๓๕. สาวก็ปูสาดไว้
 เขาก็ราธนาท้าว
 ท้าวก็ยั้วระยาดย้าย
 เมื่อนั้นสะพรั่งพร้อม
 ๑๓๖. เขาก็เทียมบางาม
 สาวก็ยอขันสลาพร้อม
 ถวยแก่เจ้า
 ข้อยขอราธนาเจ้า
 ๑๓๗. พอให้หายคำวอน
 บัดนี้บุญมีเจ้า
 ข้อยน้อยขอแทบพื้น
 อันว่าตนตัวข้า

โฉมตั้งเทวบุตร
 พระยอดชายตรองไว้
 ฝูงบ่าวนายเมือง
 แห่บาพอฮ้อย
 ศาลาเพียงกะกุ่มพืด ที่นั้น
 เข็นฝ้ายหมื่นปลาย
 ใสส่องแสงไฟ พุ่นเยอ
 หมื่นปลายเข็นฝ้าย
 พอชู้ตาเห็น
 ดิดสายอระอั้ง
 ดั่งดีพันเพื่อน
 เสียงท้าวม่วนหู
 ยินเสียงสงัดอยู่ จริงแท้แล้ว
 หลาฝ้ายกะบ่เข็น
 ขาวเฮือปานดาว พุ่นเยอ
 ส่องงามคือแต่้ม
 ดอมกันอ้อยอิน
 บาท้าวต่างเมือง บ่อย่าแท้แล้ว
 มาในกลางช่วง สิตีตาย
 หมอนเท้าฮีบเฮียง
 มาในกลางช่วง
 คิงค้อมนั่งใน
 ฝูงหมุ่นายเมือง
 นั่งแฝงพอฮ้อย
 พลุพันหมากอ่อน
 บาท้าวที่ประสงค์
 ทั้งปวงเคี้ยวหมาก อวนเอี้ย
 อ่าวเถิงภายในบ้าน
 มาเถิงผายโผด
 ทูลบาทบาทา แต่ถ้อน
 เชิญบาผายโผด จริงเทอญ

ตอนประเพณีขนฝ้ายจ่ายผญา

๑๓๘. เมื่อนั้น ศรีเฉลียวแก้ว
 เจ้าก็มาย ๆ หน้า
 ขอบที่แพงแสนด้าน
 เจ้าก็อย่าได้ไว้
๑๓๙. อ้ายก็ยังคงล้วย่าน
 เยียวว่าเจ้าหากมีที่ซื่อน
 ฅิว่าเจ้าหากบริสุทธิ์แท้
 อ้ายจักมอบชู้ไว้
๑๔๐. อ้ายนี้ตัวเดียวแท้
 เจ็บเยื่อโน้ดอ้าย
 ข้อยจักวางตนมา
 อ้ายหากขอเพ็งเจ้า
๑๔๑. เมื่อนั้นฝูงสาวได้
 จิตหล่าลุ่ม
 ตั้งหากลุ่มคิงแท้
 สาวหนึ่งนั้น
๑๔๒. นางก็เป็นธิดา
 นางนั้นสอยวอยหน้า
 ลิบสีเข้า
 ป้อยหล่อหน้า
๑๔๓. ตาเหลียวไหล
 นางก็แพ ๆ ด้าน
 เสียงอ่อนซ้อย
 นางก็ทรงเพศไว้
๑๔๔. เมียง ๆ ตา
 เยียวท่อกปากบ่เกลี้ยง
 ขาดที่ปัญญาดี
 ชู้เพ็งนี้
๑๔๕. อันว่าภายในมีหมื่นชู้
 เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย
 จอมมโนเฮียม
- บางามท้าวยี่
 หัวแยมต่อสาว
 จาระจาคำม่วน จริงแท้แล้ว
 คำนี้บ่ทอนดี เจ้าเอี้ย
 คมตาวยั้งขม่อม ภายพี
 ทะลอนด้านแต่ความ บ่ฮู้
 ลือขอตายตางบาท จริงแท้แล้ว
 เป็นข้อยพระยอดนาง แท้แท้แล้ว
 ประสงค์มาหาคู่ จริงแท้แล้ว
 ลิตายเฝ้าฝุนจูสี แลเยอ
 มอบคืนตางใจ
 บุญกว้างเหลือมจ่า แต่ถ้อน
 ยินคำท้าวกล่าว
 ดอมท้าวชู้นาง
 เหมือนพระอินทร์ลงหล่อ จริงแท้แล้ว
 เฮี้ยกซื้อคำแพง
 ลูกนายกวนบ้าน
 นงฮามขึ้นใหม่
 งามย้อยเก็งเขียน
 ปานหมากฝางสุก
 ฟาดชายพอสะอื่น
 จาระจาท้าวยี่
 ดูระห้อยเคียมคม
 โยคเหล่นมายา
 เหลือดแลยี้แยม
 หนีชู้พันวา บ่ฮู้
 จ่ายเสียตายดู
 ทะลอนจาเกลี้ยงปาก เฮวนอ
 เทียมข้างก็บ่ไล แลนอ
 ด้านตอบคำแพง
 อย่าเคืองคำนั้น

อายนี่คำหนักคำเบาไว้

๑๔๖. เล็กและตื่น

เมื่อนั้นแซว ๆ พร้อม

ขอให้เจ้าบ่าวน้อย

เมื่อนั้นกลายตุตตั้ง

๑๔๗. ดีแก่ฝูงสาวสาม

เมื่อนั้นคำแพงน้อย

นางก็จูงจ่องนิ้ว

สองแจ่มเจ้า

๑๔๘. สองนางแพง

เมื่อนั้นท้าวี่น้อย

มือชอนคลำ

ดีแก่สองเฟือฝัน

๑๔๙. ท้าวก็ฮักฮูปน้อง

พอเมื่อราตรีคล้อย

ท้าวก็ลาจากน้อง

ค่อยอยู่ดีเยอเคหังห้อง

๑๕๐. ทั้งแผ่นผ้า

ค่อยอยู่ดีเยอเจ้ายอดแก้ว

อย่าได้เอาชายเทียม

ค่อยอยู่ดีเยอปวยหล่อยหน้า

๑๕๑. เมื่อนั้นคำแพงแก้ว

นางบ่ยั้ง

เมื่อเยอเจ้าเสนาหาสร้อย

เจ้าค่อยเมื่ออยู่ช้อน

๑๕๒. เมื่อเยอออดตลอดเนื้อ

คือว่าบุญเฮียม

เมื่อนั้น ท้าวี่ตัน

อันว่าภายหลังเฮียม

๑๕๓. ค้อมว่าแล้ว

ท้าวก็ยวระยาดย้าย

ก็จึงเถิงแห่งห้อง

ดีแก่สุรย์ส่องแจ้ง

เขาเสมรเป็นที่ซัง ชาถ้อน

ลีเขาพื้นพุ่มเสมร

สาวหัวซิว

ผญาล้ำไผดยาย แต่ถ้อน

เท่าฮอดกลองเด็ก แลเยอ

เล็กลาเมื่อห้อง

นางงามเสมอหล่อ

บาท้าวสู่เฮือน

เถิงที่เม็งคำ

กลมกั้นออระอั้ง

ฮักฮูปนางแพง

ลูบนมตมแก้ว

ชมกันกล้วยกลืน

นางน้อยนาทแพง

เถิงยามใกล้รุ่ง

นางแก้วอยู่สำราญ แต่ถ้อน

เตียงสะนอนเฮียงฮูป เฮียมเฮียม

ผืนตุ้มหม่นนอน

แพงพื้คำเหล่า เฮียมเฮียม

จากเฮียมมีซู้

เจ้ายอดคำแพง พื้เฮียม

พื้คำท้าวสั่ง

ชวงอุ้มกอดคอ

แพงแสนพระพื้ เมื่อถ้อน

เมียมแก้วจูบชม พื้ถ้อน

ซู้พื้มีไล ซ้อยเฮียม

มีฮ่วมมาพุ่มเพื่อ

ดอมนางความม่วน

บ่หอนมีเครือช้อน

เสด็จจากสถานทอง

ลงห้องค่อยไป

ศาลาสารจอด

ควงฟ้าชู่กาย

๑๕๔. เมื่อนั้นศรีเฉลียวทำว
น้ำลูบนิ้ว
เมื่อนั้นสุริโยคลอย
ทำวก็ไปแอ้วเหล่าน
๑๕๕. นับแต่ซุ้มึงทำว
ฝูงสาวฮาม

กิงนายแล้วอย่า
มือทำวส่วยสี
ลับเขามัวมืด
ชมซู้พาบชาว
ได้ฮอดสามพัน
หมื่นปลายเป็นซู้

ตอนนางบัวไขต้องการพบทำวยี่

๑๕๖. เมื่อนั้นคำซ่าเท่า
นางก็คอน ๆ ใจ
เขาว่าศรีสะอาดน้อย
ลือว่างามยิ่งย้อย
๑๕๗. นางก็แต่งเอาผ้า
กับทั้งแหวนอำมระรง
กับทั้งเสื้อหลากเลื่อน
ทั้งสังวาล

ถึงฮอดบัวไข
อยากเห็นบาท้าว
โฉมงามทำวยี่
อินทร์แต่้มแต่งลง
ผืนคำคำแสน
ลูกดีพอฮ้อย
ทางเทศลายลง ก็มี
เทริดคำทั้งม้าว

๑๕๘. กับทั้งฮวดดอกไม้
กับทั้งกระจอนหู
นางก็จำสาวใช้
ไปฮอดทำว

ทางเทศสามแขง
ใส่ขันยอตัง
สองนางโดยด่วน
ขึ้นสู่หอปรารังค์

๑๕๙. เมื่อนั้นทาสีข้า
ข้าก็นำมาพร้อม
อันนี้หากแมนของฝากเจ้า
นางก็ฮู้ข่าวทำว

สองนางเฮวฮีบ
บรรณาการของฝาก จริงแล้ว
นางน้อยอยู่หอ แท้ตาย
มาฮอดศาลา

๑๖๐. นางคิงจอมหัว
นางจึงใช้ฝูงข้า
เจ้าผู้โฉมสะอาดเนื้อ
นางอยากเห็นจอมขวัญ

๑๖๑. เมื่อนั้นม่าย ๆ หน้า
ใคร่หุมเห็นหน้า
มาเชิญบ่าว
ขึ้นสู่หอปรารังค์ เทียวเทอญ
ก็จิงมีนางใช้

๑๖๑. เมื่อนั้นม่าย ๆ หน้า
บาก็แกลงคางาม
ขอบที่บัวไขแก้ว

ทำวยี่ยินดี
ตบสองสาวใช้
แพงศรีเสนอพี่

เยี่ยมก็แต่งเครื่องพร้อม

๑๖๒. พี่ก็ยังคงคำยัน

เยียวว่าอำบได้

ขอแก่เสนาหาแก้ว

ขอให้ผายโผดเยือน

๑๖๓. เมื่อนั้นสองสาวใช้

ก็หากแมนคำพระพี่ต๋าน

เมื่อนั้นสองสาวใช้

ข้ากล่าวต๋าน

๑๖๔. เมื่อนั้น บัวไซต๋าน

อันว่าอุปพระผู้ตัวสร้อย

เมื่อนั้นสองสาวใช้

บาก็งามยิ่งย่อย

๑๖๕. อันว่ามนุษย์ไต้ลุ่มฟ้า

ท้าวก็งามยิ่งย่อย

ผู้ไต้ไต้กล่อมกลิ้ง

สมภารมี

๑๖๖. เมื่อนั้นบัวไซไต้

อกเมื่อยม้าง

โอนอยังจักไต้กล่อมกลิ้ง

เจ็บที่โ้เรพระ

๑๖๗. บัดนี้ นางก็เมื่อถึงห้อง

นางก็ก้มขาบไหว

ทานโทษถ้อน

ขอกรุณา

๑๖๘. ข้อยก็ฮู้ข่าวท้าว

นำควายมา

บาก็อยู่ประเทศด้าว

ฮ้อยที่แนวราชา

๑๖๙. ข้อยก็ยังอยากเห็นหน้าท้าว

ขอแก่พ่อแจ่มเจ้า

มาให้ขอขอบคุณ แท้เหล่า

ดาวคมยังข่มอม ภายพุ่น

คำเฮื่องฮอดเทิง

กุณาผายโผด

หลังอ้ายแต่ไกล

จาระจาบบ่าบ่าว

จริงแท้ก็หากคือ พระเอี้ย

คินเมื่อผาสาท

นางนั้นชู้อัน

ถามหาอุปฮ่าง บานัน

งามแท้สิ่งไต้

จาระจาบบนบอก

เพื่อข้อยบ่อ้มแยง แท้เหล่า

บ่มีเปรียบบาคาน ไต้เหล่า

เหมือนหน้าแปลกพรหม

บุญมากเหลือหลาย แท้เหล่า

ก็จึงเทียมบาท้าว

ยินคำข้ากล่าว

ดอมท้าวเกลื่อนกระหาย

ทิพอุปเสียมสอง บ่นอ

ยอดชายนอนแล้ง

บิดาตนพ่อ

เศรษฐีให้พ่อตน

ขอเพ็งชีวิต พระเอี้ย

โผดผายตนข้อย

ทิพอุปอินทร์แปลง

จอตเขาเมืองนี้

เมืองใหญ่จำปา ที่พุ่น

ฮูปงามปานแต่้ม

ทิพอุปอินทร์แปลง พ่อเอี้ย

เชิญท้าวสุ่หอ แต่ถ้อน

ตอนเศรษฐีทิ้งในกิตติศัพท์ของควายเผือก

๑๗๐. เมื่อนั้น ม่าย ๆ หน้า ข้าว ๆ เสียง กูก็ฮู้ข่าวแล้ว ฮ้อยที่สมภารมี	เศรษฐีใหญ่ยินดี กล่าวจางนางน้อย ดูหลากควายเงิน แท้แท้แล้ว สิ้นเฮาจริงแท้
๑๗๑. เฮานี้ควายงัวลัน ก็ปสมสิ่งควายบาคน กูก็หามาพร้อม หมอว่าท้าวฮี้ยังจักได้เป็นพระเจ้า	เหลือดินเดียวระดาด ก็ดีแท้แล้ว ต่างเมืองคุณค้ำ หมอ हुआคุณฤกษ์ ดูนั้น ภายหน้าโลกถือ แท้แท้แล้ว
๑๗๒. กูก็ให้หมอ हुआทวยซ้า หมอว่ายังจักได้แจ่มเจ้า หมอว่าได้เป็นสาวกเจ้า ยามท้าวได้เป็นพระเจ้า	หาเทวีท้าวฮี้ นางน้อยยอดเมือง แท้แท้แล้ว เทียมองค์พระราช จริงแท้แล้ว ภายหน้าก็จึงเป็น แท้แท้แล้ว
๑๗๓. พระยาหล้าน้ำ หมอว่าเป็นสาวกเจ้า บัดนี้พ่อก็ตามใจเจ้า เหตุว่าเจ้าหากได้เป็นพระยอดแก้ว	เสวยราชเบ็งจาล ก็ดี ภายหน้าพรั่กัน แท้แท้แล้ว บมีขึ้นขัดหลัก สั่งแท้แล้ว เทียมท้าวแต่หลัง ฟันตาย
๑๗๔. บ่กว่าศรีแจ่มเจ้า เมื่อนั้นปอยหล่อยหน้า เจ้าก็ยอมมอบ นางก็เมื่อเถิงห้อง	เชิญท้าวรารณา พ่อเทอญ นางนาถบัวไซ ใส่หัวลาเจ้า หอบรวงศ์ผาสาท
๑๗๕. นางก็เว้าพากย์ตำนาน อันว่าแพงแสนน้อย เพิ่นว่างามยิ่งฮ้อย บัดนี้บิดาให้	สาวใช้ชู้อัน โหมงามท้าวฮี้ อวนนั้น บุญเจ้าโลกถือ ว่าอัน กุธาผายไผด กูแล้ว
๑๗๖. เชื้อจงไปรารณาเจ้า ก็เพื่อบุญก่อสร้าง เมื่อนั้นสองสาวไซ้ ซ้าก็เถิงที่ท้าวฮี้ฮ้อย	อินทร์แปลงบ่าบ่าว มาเทอญ หลายชั้นแต่หลัง แท้ตาย โดยปลันเฮวฮีบ ทันท้าวรารณา
๑๗๗. บัดนี้น้องแจ่มเจ้า คินิงหาบาคน นางก็ผายตนขึ้น	ทรงแทนหอบรวงศ์ ไค่หุมเห็นหน้า หอคำทูลพ่อ ดูแล้ว

พอก็อนุญาตให้

๑๗๘. ดุตั้งมหาเศรษฐีเจ้า

พอก็จักเวนมอบบ้าน

เมื่อนั้นท้าวยื่นน้อย

บาก็แถลงค่างาม

๑๗๙. ขอบมหาเศรษฐีเจ้า

ข้อยนี้ลูกไพร่น้อย

เสียมนี้เป็นตั้งกาดำฮ้าย

ขอแก่สองสาวใช้

๑๘๐. เมื่อนั้นสองสาวใช้

ข้าก็ก้มขาบไหว

บัดนี้ท้าวก็ยังกลัวฮ้าย

ท้าวว่าข้อยนี้เป็นไพร่น้อย

๑๘๑. เมื่อนั้นบัวไซแก้ว

อันนี้นักปราชญ์เจ้า

ค้อมว่าแล้ว

จอมหัวนาง

๑๘๒. โอนอบุญกูนี้

สั่งปฮักขอดมัน

จอมหัวเอี้ย

เจ็บที่ปลูลากได้

๑๘๓. บุญที่เคยเทียมสอง

สั่งสิมาผูกทุกซัไว้

เหมือนตั้งคอยวังใส

ค้อมว่านางกล่าวแล้ว

๑๘๔. ยอมือทูล

บัดนี้ข้าก็ไปราธนาท้าว

บาคานเลย

นางแก้วชู้อัน

ยินดีชมชื่น

เมืองให้แก่บา นั้นแล้ว

ฟังพากย์สองนาง

ตอบนางคนใช้

กุณาผายโผด จจริงแล้ว

บุญข้อยบ่ถึง พระเอี้ย

เทียมหงส์ก็ยินยาก อวนเอี้ย

หลังข้อยแต่ไกล แต่ถ้อน

คืนถึงผาสาท

นางแก้วกล่าวกลอน

สมภารยังข่ม่อม จจริงแล้ว

เทียมเจ้าบ่ควร แท้แล้ว

คณิงบาหุยหุง

แสงต้านแต่หลัง เจ้าเอี้ย

นางอ่าวคณิงบา

บ่ติงตนได้

ไกลบาสุดยั้ง เสียขอ

เป็นมิ่งเมียกระสัน นี้ได้

ก็ฮีบมาเฮียงน้อง

เทียมบาทองค์กษัตริย์ นี้ได้

ฮ่วมกันพุ่มเพื่อ

ใหนางล่ำหลังตาย นี้ได้

เบ็งปลาในน้ำ

ขึ้นสูโองคำ

พ่อดนชูลีไหว

โถมงามทิพกลืน

บ่กุณาข้อย

ตอนเศรษฐีเดือนสติลูกสาว

๑๘๕. เมื่อนั้นเศรษฐีเจ้า

อันว่าบุญมีนี้

จาระจาต้านตอบ

ไผบ่ทำใจม่อ พ่อแล้ว

ทำวั้นั้นจบเพทแท้

อันว่าเป็นคนชาย

๑๘๖. อันว่าบุญมีนี้

ฝูงหมู่คนบาปใบ้

แม่นว่านางจักใช้

ก็บ่หวังจักคืน

๑๘๗. ขาดที่เป็นหญิงนี้

ก็หากผิดฮิตแท้

เหตุว่าบุญมีได้

นางก็หากผิดฮิตแท้

๑๘๘. เหานี้เป็นตั้งกาตำฮ้าย

ทำวั้นั้นหากกล่าวด้าน

เหานี้เป็นตั้งแสงหึ่งห้อย

ทำวั้นั้นเป็นตั้งสุริโยลับ

๑๘๙. ยามเมื่อสุริโยย้าย

นางนี้เป็นเชื้อชาตินี้ย

เหาบุญมีได้

ก็บ่ปานถ่องเสี้ยว

๑๙๐. บัดนี้พ่อจักให้เป็นมิ่งบ้าน

กับทั้งนางแจ่มเจ้า

กูก็กลัวเกรงย่าน

เจ้าพ่ออย่าได้คิดโกรธฮ้าย

๑๙๑. เมื่อนั้น นางก็ฟังคำเจ้า

โอนอดุดั่งตนถ้อยฮ้าย

นางก็ตกขมะคร้าม

ในทรวงเป็น

๑๙๒. นางก็ยกมือไหว้

ข้อยนี้ยังหนุ่มน้อย

บัดนี้ตามแต่บิดาเจ้า

แม่นว่าพระพ่อฆ่า

ตั้งอยู่ในครอง แท้แล้ว

ส่วนยังพอย้าน

ผญาดีเล็กแลบ

ผญาตื่นหากเห็น แท้ตาย

บ่าบ่าวทันมา ก็ตายแล้ว

สู่นางในห้อง

ทันชายสมสู่ ตนนั้น

ครองเฒ่าแต่ปฐม พ่อแล้ว

ทรงหอผาสาท ยังแล้ว

ทันทำว้สู่นั้น นั้นแล้ว

เทียมหงส์ก็ยินยาก นางเอี้ย

คำสั้มเสียดบา พ่อแล้ว

แจ้งแต่กลางคืน พ่อแล้ว

เหลียมเขาเสมที่ตั้ง

เวียนมาแจ้งส่อง

ชิงช้าผอนบุญ พ่อแล้ว

ของเหลือสิบแปดโกฏ์ ก็ดีแล้ว

บุญทำว้ถ่องปุย พ่อตาย

เมืองสร้างสำราญ ดั่งนั้น

เทียมฟางเสียงหมอน พ่อแล้ว

ปาปยังบาป เวนั้น

ฮมฮ้อนเยื่องใต้ พ่อถ้อน

เศรษฐีหลวงตนพ่อ

คำฮู้บมี แท้นอ

ในใจหลงหล่า

ตั้งไฟลามไหม้

บิดาตนพ่อ

คำฮู้บมี พ่อเอี้ย

ภูณผายโผด ปางนี้

ขายซ้าก็บ่ชิน พ่อเอี้ย

ตอนเศรษฐีจัดขบวนไปรับท้าวยี่

๑๙๓. เมื่อนั้นเศรษฐีด้าน	เตือนนางบัวไข
นางจงเอาเทียนคำ	ใส่ขันไปพร้อม
นางจงสมมาท้าว	หายโกลยลุโทษ
นางจงไปพำพร้อม	เวนให้แก่บา ชอบแล้ว
๑๙๔. ค้อมว่าแล้ว	เศรษฐีแต่งเดาตา
พระก็เดินโยธา	ไพร่พลมาพร้อม
เมื่อนั้นใหญ่ ๆ แล้	กะฎุมพีตขุนนาง
สน ๆ มา	หมื่นปลายโฮมเจ้า
๑๙๕. พระก็ให้ประดับช้าง	มงคลตัวประเสริฐ
ไปอับท้าว	มาเข้านั่งเมือง
เมื่อนั้นใหญ่ ๆ แล้	ไหลหลังลงโอง แลเยอ
เศรษฐีไปทางดิน	บ่ทรงพลายช้าง
๑๙๖. ก็เพื่อกลัวบาท้าว	โถมงามโพธิราช
เมื่อจักทรงขี่ช้าง	กลัวได้นั่งสูง บ่สู้
แม้ว่านางนาถน้อย	นงถ่าวโถมงาม ก็ดี
ฝูงหมู่ทาสทั้งทาสี	แห่นางพอฮ้อย
๑๙๗. หลิงดูยาบ ๆ แล้	ไหลหลังตามดิน พันเยอ
เลยลวดเลิงศาลา	จอดเขาเป็นถ้ำน
เมื่อนั้นบัวไขน้อย	หลิงเห็นท้าวยี่
เป็นดั่งแสงฟ้าเลื่อน	ทรงน้องเคลื่อนกระหาย
๑๙๘. นางก็ลีลาย้าย	คิงแพงเนานั่ง
ใกล้ชอกข้าง	จอมเจ้าพ่อตน
เศรษฐีเจ้า	ยอมมอบนอบ
บ่าวเจ้า	มาแท้ฮอดดี แต่รื้อ
๑๙๙. บัดนี้บุญมีเจ้า	มาถึงผายโผด ข้อยเฒ่าแล้ว
เหมือนดั่งได้หมื่นต้อ	เมืองบ้านตัมแกม แท้แล้ว
บัดนี้ข้อยก็ฮักแจ่มเจ้า	เสมอตั้งตาตน แท้แล้ว
พอกี้จักเวนมอบให้	เมืองบ้านแก่บา พ่อแล้ว
๒๐๐. พอกี้เวนทั้งบัวไขน้อย	ธิดานางนาถ
กับทั้งสนมหนุ่มน้อย	นางได้สี่พัน
พอกี้ขอรานาเจ้า	เสวยเมืองเป็นอาจ พ่อแล้ว

ข้อยกขอเพ็งเจ้า

๒๐๑. เมื่อนั้นม่าย ๆ หน้า

เจ้าก็จาระจาเสียง

ขอบที่บิดาเจ้า

เจ้าก็มามอบบ้าน

๒๐๒. ให้เจ้ายืนยาวมัน

อันว่าโรคาสัง

บัดนี้ข้อยก็ถวยเมืองไว้

พระพ่อเจ้าตัวสร้อย

๒๐๓. ท่อว่าข้อยจักขอแต่พิพยอดสร้อย

ข้อยก็เดินเมืองมา

เหมือนดังบุญหลังสร้าง

คือตั้งแถบแต่งแต้ม

๒๐๔. เหมือนตั้งแนบแต่ฟ้า

เมื่อนั้นเศรษฐีด้าน

พอก็อนุญาตให้

อันหนึ่งขอให้อดโทษน้อง

๒๐๕. อย่าให้เป็นปาปึง

เมื่อนั้นท้าวยี่ด้าน

ข้อยก็ตามแต่บุญนำมา

ดีต่อบิดาเจ้า

๒๐๖. ยังเล่าคิดล้ำข้อย

เมื่อนั้น นางก็ลีลาไหว

แปะแผ่นพื้น

นางก็ยอขันดอกไม้

๒๐๗. ถวยสมมา

ทานโทษถ้อน

ขอสมมา

ขอให้ลดโทษน้อง

๒๐๘. ทรงขอให้หายปาปึง

เมื่อนั้นท้าวก็อนุญาตน้อง

เจ้าจงหายปาปึง

คือมว่านางสมมาแล้ว

บุญกว้างเลื่อมงำ พ่อແหล้ว

ท้าวยี่ชมบาน

อ่อนหูคูแม้ง

กฤษณาผายโผด

เวนให้ก็หากงาม พระเอี้ย

ฮ้อยขอบพันวัสสา แต่ถ้อน

อย่ามีมาต้อง

บิดาดังเก่า จริงແหล้ว

อย่ามีฮ้อยอยู่กะเสริม แต่ถ้อน

นางนาถบัวไซ พระเอี้ย

เพื่อประสงค์นางน้อย

นำกันแต่ชาติก่อน ภายพุน

สองข้าเสมอฮูปกันนอ

นำเกี่ยวจ้องลง แท้ແหล้ว

สาธุการดอมอ่อน จริงແหล้ว

นางน้อยชูอัน พ่อແหล้ว

อย่าโกรธโกธา แต่ถ้อน

บาปเวรภายหน้า

จาท่อบิดา

อย่าให้มีเวรต้อง

มีพญาตรีสอง คิงนั้น

สองแก้วต่อนเสน่ห์ พระเอี้ย

ทูลมือกัมกราบ

ตินเจ้าใส่หัว

ทั้งคู่เทียนคำ

แก่บาไทท้าว

นางนาถกระทำผิด บัญ

พระยอดเมืองเป็นเจ้าของ

หลอนว่าโผดวาจา บัญ

บาปเวรภายหน้า

ทั้งเล่าแถมพร

อยู่ยืนดอมฮ้อย

เศรษฐีเชิญลูก

๒๐๙. เชิญเจ้าเมื่อสู่ห้อง
 พोजักอุพิเชกเจ้า
 บัดนี้พอก้เชิญแจ่มเจ้า
 ทรงแทนแก้ว

นางน้อยพำกัน พ่อเทอญ
 ทั้งสองเป็นคู่ กันแล้ว
 เมื่อทรงผาสาท
 นำน้องพระยอดเมือง พ่อเทอญ

ตอนท้าวยี่สมรสกับบัวไซ

๒๑๐. เมื่อนั้นเจ้าก็โดยอาชญาให้
 บากีลีลาเถิง
 เมื่อนั้น สน ๆ แส้
 ยิง ๆ ย้าย

๒๑๑. พลายสารช้าง
 ท้าวก็ลงจากช้าง
 เมื่อนั้น สะพรั่งพร้อม
 เมื่อนั้นเศรษฐีต้าน

๒๑๒. เขาก็ตกแต่งห้าง
 บัดนี้เฮาจักขุนขวัญเจ้า
 สูอย่าช้า
 เสวตฉัตรตั้ง

๒๑๓. ฮ่อมอาจกั้ง
 หอสรตั้ง
 เจ็ดสิ่งแก้วฮ
 ปลูกดพื้น

๒๑๔. อันว่าพีदानกั้ง
 ประดับดอกไม้
 พาเงินพร้อม
 เสือสาดพร้อม

๒๑๕. พาขวัญตั้ง
 ให้เสพพร้อม
 สรรพสิ่งแล้ว
 เมื่อนั้นเขาก็เชิญสองศรี

๒๑๖. เศรษฐีพร้อม
 เขาก็หุดหน่อท้าว

ตนพ่อบิดา
 แหย่งคำหลังช้าง
 พลแพนแพนแห่
 ไหลเข้าสู่เมือง
 เฮียงเกยแก้เครื่อง
 เมื่อห้องแทนคำ
 ผูกหมุ่นใน
 เตินเขาข้ามะหาด
 พันช้างสู่ขวัญ
 ทั้งสองเป็นคู่ กันแล้ว
 ดาห้างเครื่องคำ
 คันตวันฮ้อยคู่
 พอฮ้อยเครื่องคำ
 เป็นคุษูปนาค
 องพื้นอาสนา
 ทั้งแผ่นหลบไหม ก็มี
 ภายบนมุงมาศ
 เรียนล้อมหมื่นฐาน
 พาคำตั้งเครื่อง
 ทั้งแก้วเทริดคำ
 กลางโองเตียรระดาด
 แคนไค้พาดเพลง
 ตกแต่งประบวร
 สูหอสรน้ำ
 พรหมณาหลายหมู่
 นางน้อยพำกัน

เมื่อนั้นสัว ๆ พร้อม
 ฟังยินคอม ๆ เสียง
 ๒๑๗. สองศรีเจ้า
 สองศรีงาม
 เมื่อนั้นพราหมณาไหว้
 จงให้สองแจ่มเจ้า
 ๒๑๘. อันนี้ชัยโชคแพ้ว
 พอกีสรงหน่อท้าว
 โภยพยาริฮ้าย
 อนาคตายสัง
 ๒๑๙. บอระบวรแล้ว
 เศรษฐีก็เอาใหม่คำ
 บัดนี้พอกี้ผูกแขนเจ้า
 จงให้สองแจ่มเจ้า
 ๒๒๐. บอระบวรแล้ว
 เขาก็แหนแห่เจ้า
 สองก็ทรงแทนแก้ว
 สาวสนมหนุ่มน้อย
 ๒๒๑. แต่นั้นสุริโยค้อย
 สองแจ่มเจ้า
 ท้าวก็อุ้มกอดน้อง
 ชมนางแพง
 ๒๒๒. ดีแก่สองเพื่อฝัน
 บัวไข่น้อย
 เหมือนดั่งได้อาบน้ำ
 นางก็มีแสงปาน
 ๒๒๓. ดีแก่สองศรีสร้อย
 ดีแก่สองแจ่มเจ้า
 ชมนางแพง
 พอเมื่อสุริโยขึ้น
 ๒๒๔. ใสส่องแจ้ง
 แต่นั้นสองแจ่มเจ้า
 ดีแก่โหยย ๆ หอม

เสด็จสู่โองคำ
 เสพนนตรีก้อง
 ทรงแทนเดียวกัน
 เก็งกันคือแต่้ม
 ถวยพรสองอ่อน
 ยืนมั่นหมื่นปี แต่ถ้อน
 ศัตรูโอยอ่อน จริงแล้ว
 สองเจ้านั่งเมือง
 อยาได้เบียดเบียนตน
 อยาได้มีมาต้อง
 ถวยพรแล้วอย่า
 ผูกแขนสองเจ้า
 ทั้งสองเป็นคู่ กันแล้ว
 เสถียรมั่นหมื่นปี พ้อถ้อน
 คุณขวัญแล้วอย่า
 สองน้อยสู่โอง
 ในปรารค์ผาสาท
 เรียนล้อมสี่พัน
 ลับเขามัวมืด
 แพงล้านก็เล่านอน
 ฮักฮ่วมไมตรี
 กล่อมกันในห้อง
 แฝงกันกลัวกลืน
 นางแก้วสว่างกระสัน
 วังใหญ่กะเสลา
 ดั่งเสวยเมืองฟ้า
 กลัวกลืนชมรส
 เทียมอาจคิงอวน
 พระยอดอวนคิงอ้วน
 เขาทองเฮืองฮุ้ง
 ควงฟ้าชู่กาย
 ลูกอาบสรงศรี
 ข่ายจันทน์จวงคู่

สอนลอนตั้ง

๒๒๕. สองแจ่มเจ้า

ฟังยินว่อน ๆ ก้อง

คอน ๆ เสียง

เมื่อนั้นบาศรีท้าว

๒๒๖. ท้าวก็คอยล่าเยี่ยม

นับแต่ท้าวอยู่สร้าง

เถิงเจ็ดวัน

พางายถวยบาท

เสวยแล้วอยู่เย็น

เสียงขลุ่ยขานเพลง ฟันเยอ

เสพเพยฟังเพลิน

ยินดีชมชื่น

เมืองบ้านขึ้นบาน

ซ้อนนาถบัวไซ

บ่บานครวณ้อย

ตอนท้าวยี่ลาเศรษฐีไปเข้าเฝ้าพระราช

๒๒๗. เมื่อนั้นนางเมืองพร้อม

เขาก็กมาเหนี่ยวท้าว

เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย

ข้อยจักไปอำลา

๒๒๘. ค้อมว่าแล้ว

เถิงโห่งคำ

บัดนี้ข้าก็เคืองใจตั้ง

พระยาหล้าหน้า

๒๒๙. ข้อยจักลาจากเจ้า

ข้อยจักนำควายเงิน

ข้อยจักขอไก่อแก้ว

ข้อยก็ขอเอาดอมพระยา

๒๓๐. เมื่อนั้น เศรษฐีด้าน

อย่าเหิงนาน

พ่อจักตกแต่งข้อย

นำบาคาน

๒๓๑. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย

บาจึงยอมมือทูล

ท้าวก็คืนเมื่อห้อง

บาก็ด้านสั่งน้อง

๒๓๒. บัดนี้พี่จักไปเถิงห้อง

หลอนว่าได้ไก่อแล้ว

จระจาดูเมื่อย นานแล้ว

เมื่อนั้นสู่เมือง ก่อนเทอญ

ขานว่า ดี ๆ มากแล้ว

เศรษฐีเป็นเจ้าของ

เฮวฮีบเลยไป

กล่าวแหมหมายถ้อย

นายเมืองควายเผือก

ยังทำข่าวสาร พระเอี้ย

จอมมิ่งบิดา ก่อนแล้ว

ขาบถวยพระยาเจ้า

ตัวประเสริฐคุณเมือง ดั่งนั้น

ข้อยชูคุณค้ำ

ขานว่าดี ๆ

ฮีบคืนหาบ้าน

หัตถบาทกับตีน

แต่งพอสามฮ้อย

สาธุการนำบาท

ใส่หัวลาเจ้า

หอบรวงศ์ผาสาท

นางแก้วค้อยอยู่ดี พี่เยอ

เป็งจาลขอไก่อ

มาค้ำข้อยชู บ่ฮู้

เจ้าจงเนาอยู่ห้อง	ผาสาทพิมานคำ ก่อนเนอ
สายคอเฮียม	ค่อยอยู่ดีเยอเจ้า
๒๓๓. เมื่อนั้นบัวไขน้อย	นางงามให้หุง
นางก็ชลเนตรย้อย	หิวให้อยู่วอน
นางก็แข็งใจต้าน	จาระจาเยื่อนสั่ง
เจ้าอย่าได้ไปอยู่ซ้ำ	นานแท้ให้ตาวมา แท้เนอ
๒๓๔. อันหนึ่งพระยาหล้าน้ำ	ให้อยู่เสวยสุข ก็ดี
เจ้าอย่าได้จงใจดอม	ให้เที่ยวคินหาน้อง
ค้อมว่านางกล่าวแล้ว	ตกแต่งบรรณาการ
ของควาสรรพ	สิ่งมีมวลพร้อม
๒๓๕. นางก็จาระจาต้าน	คำแพงเยื่อนสั่ง
แต่นั้นท้าวก็ยั้ง ๆ น้ำ	ตาย้อยเพื่อดพาย
ค่อยไปดีเยอประเสริฐเนื้อ	พระราชผัวขวัญ ไซ้เอี้ย
อย่าได้โลลิมอวน	หมั้นคินงถึงไซ้
๒๓๖. จอมมะโนไซ้	คินมาแวนเที่ยว อวนเอี้ย
รือว่าให้อยู่ท่า	คราวน้อยก็หากแคลน อุ่นเอี้ย

ตอนชาวเมืองเป็งจาลให้ท้าวเยี๊พักที่สนามชัย

๒๓๗. เมื่อนั้นนายเมืองพร้อม	ย้ายออกโดยเร็ว
ท้าวที่ทรงขี่ม้า	คนเส้แท้ไป
ลูกก็จูงควายพร้อม	พายลงกับดาบ ไปแล้ว
หลังดูยาบ ๆ เส้	ไปพร้อมพรำกัน
๒๓๘. ฟังยินสัว ๆ ก้อง	เสียงหึ่งนินเนื่อง ฟั้นเยอ
ไบศรีคำ	ชายแฆวนอานม้า
ท้าวที่ไหลหลังฝ้าย	ทางผ่ากลางเมือง
อือทือคน	แล่นมาคอยท้าว
๒๓๙. เมื่อนั้นบาศรีท้าว	ตาแลเหลียวเหลืออด
เห็นหมู่สาวสำน่อย	เป็นซู้หลังมา
หลังดูสะพรั่งพร้อม	ตางเฮือปานดาว ฟั้นเยอ
บาก็ผายคางาม	สั่งสาวฝูงน้อง
๒๔๐. ค่อยอยู่ดีเยอเสนาหาร้อย	แพงแสนซู้เฟิน อวนเอี้ย
พีจักเดินดุงตัน	ไกลเจ้าแจ่มสมร ก่อนแล้ว

เมื่อนั้น ผูกสาวได้

อกเมื่อยม้าง

๒๔๑. ค่อยไปตีเยอเจ้าผู้อินแปลงปั่น

บัดนี้ลูกเล่ามาฮามฮ้าง

คิดว่าบุญมีได้

บัดนี้เลยเล่าไกลคลาดแคล้ว

๒๔๒. เมื่อนั้นบาล่งฝ้าย

เจ็บที่ไกลนงแพง

อืดูบัวไขน้อย

ฮักบ่ทันอิมได้

๒๔๓. โอนอบุญเฮี้ยส่งมาซักจ่องน้ำ

เจ็บที่ซมบ่ทันอิมได้

เมื่อนั้นหลายวันได้

ศรีแจ่มเจ้า

๒๔๔. ก็จึงถึงแห่งห้อง

บาก็หลังดูเวียง

หลังดูยาบ ๆ เลื่อม

ดีแก่งง ๆ ใส

๒๔๕. หลังเห็นโองหลวงกว้าง

มุงแผ่นแก้ว

บาก็ซ้าลวงเข้า

เขาก็สัว ๆ ท้วง

๒๔๖. หลังดูยี่ต ๆ แล้

หลังดูสอนลอนสาว

เขาก็แซว ๆ ท้วง

ซ้อยจักแลล้าเยี่ยม

๒๔๗. ลางสาวยอผีนผ้า

ซ้อยขอฮับหยาดน้ำ

ซ้อยก็ขอดผ้าไว้

ซ้อยจักเอาเทียมอก

๒๔๘. เมื่อนั้นบาคานได้

บาก็แปนมือจา

โอนอ เจ้าผู้บ่ยอมหล่อยหน้า

ยินคำท้าวกล่าว

หิวให้หอดแฮง

โอมงามสุทระแจ่ม ก็ใจเอี้ย

หิวให้อยู่วอน นี้ได้

เทียมสองสมคู่ อวนแหลัว

พระอวนอ้ายจากไกล นี้ได้

กลายเขตแดนเมือง แลเยอ

จ่มหาหิวให้

เมียวขวัญน้องนาก

ก็มาฟ้าวาทังไกล นี้ได้

ไกลนากเสนาหา ดังนี้

สิมาฟ้าวพราภไกล นี้ได้

หลายคืนคราวเคร่ง

ทรงม้าพักเซา

เมืองใหญ่เบ็งจาล แลเยอ

ก่อหินเป็นต้าย

ผาสาทมุงมณี พุ่นเยอ

ส่องงามเงาแก้ว

คุดคำดูอาจ

ทองเลื่อมเฮือเฮือง

กลางเวียงยียาบ แลเยอ

ชาวบ้านเล่นมา

คนหลังไหลมา พุ่นเยอ

เล่นนำคอยเยียม

บาคานดาสนั้น

บาท้าวต่างเมือง

สะไบบางยกยื่น ก็มี

ตาเจ้าเหลืออดมา แต่ถ้อน

เทียมฐูปบางาม

จูบชมตางท้าว

ยินคำสาวเสียด มานั้น

กล่าวขอชมน้อง

ปานหมากฝางสุก

พีกี่เที่ยวทางมา

๒๔๙. เจ้าผู้ชาวเขี้ยวเลื่อม

อย่าได้ละพีไว้

เมื่อนั้น ผูกสาวได้

ขอบที่บ่าบ่าวท้าว

๒๕๐. แม่นว่าทั้งตัวน้อง

เชิญเจ้าเมื่อสู่ห้อง

เมื่อนั้นท้าวยี่ตัน

อันให้สมคำมัก

๒๕๑. อันนี้ภายหลังอ้าย

พีกี่มาปากชมแจ่มเจ้า

เมื่อนั้นแซว ๆ พร้อม

ตั้งว่าท้าวกล่าวไว้

๒๕๒. น้องนี้แม่นว่าตกถ้อยถ้าน

เยี่ยมว่าบาทหากถึงทางหลวง

เมื่อนั้นยาบ ๆ พร้อม

นายก็อวนบาคาน

๒๕๓. เมื่อนั้นแซว ๆ พร้อม

ควายเผือกท้าว

หลังดูยาบ ๆ เลื่อม

ชนฟองขาว

อยากดูตักินตางน้ำ

ปานอินทร์ตองฮูป อวนเอี้ย

พลอยข้างผู้เดียว แต่เนอ

ยินคำท้าวกล่าว

จาเหล่นขึ้นบาน แท้นอ

สิดวยบาททุกสิ่ง จริงแท้แล้ว

ชมน้องสว่างกระสัน แต่ถ้อน

จาทอบสาวฮาม

อยากชมเดี๋ยวนี้

ยังกลัวของเก่า

กลางบ้านขึ้นบาน

สาวหัวซีซั่ว

จาเหล่นบ่อาย แท้นอ

สะนอนอาสน์เม็งสูง

แห่งเมืองกายพุ้น

กลายเขตสาวฮาม แลเยอ

จอตสนามชัยกว้าง

ชาวเมืองมาเบ็ง

งามแท้ตั้งเงิน

ชาวดั่งเงินเสียง

ดั่งจามรีฝ้าย

ตอนท้าวยี่เข้าเฝ้าพระราช

๒๕๔. เมื่อนั้นนายเมืองขึ้น

เว้าภาคพุ้น

บัดนี้ท้าวยี่น้อย

บาก็นำควายเงิน

๒๕๕. แต่นั้นพระยาหลวงเจ้า

เฮาก็คองหาแท้

นายจงเชิญบ่าวท้าว

เมื่อนั้น นายก็เชิญบาท้าว

๒๕๖. บัดนี้พระบาทเจ้า

หอคำบนบอก

ถวยเจ้าพระยอตเมือง

มาจอตสนามชัย พ่อเอี้ย

ขาบถวยจอมเจ้า

ขานตอบสาธุการ แท้แท้แล้ว

สองนายมีมาก จริงแท้แล้ว

มาถ้อนเบ็งควาย เจ้าเอี้ย

กุมารเฮวฮีบ

พันท้าวสุโอง แท้แท้แล้ว

เมื่อนั้น ท้าวบั้ง

บาก็จูงควายเงิน

ท้าวก็ไปแหล่งไผ่

๒๕๗. บาก็ถึงโฮงคำ

บาก็จึงแปลงจิตตั้ง

นบนอบไหว้

บัดนี้ควายเงินเข้า

๒๕๘. เชิญพระผู้แผ่นล้าน

เมื่อนั้นมาย ๆ หน้า

ข้าว ๆ เสียง

ขอบที่ตามใจเจ้า

๒๕๙. เจ้าจงบอกให้แจ้ง

เมื่อนั้น ท้าวยืนด้าน

ข้อยจักขอเอาของมุงคุณ

โดยอาชญ์เร็วพลัน

พรำนางไปพร้อม

ซ้องพระเนตรเบิ่งชร

ขาบถวยถวิลไหว้

ทูลมือก้มกราบ

ทูลเจ้าพระยอดเมือง

นำมาถวยบาท จริงแล้ว

หลังแท่งสองญาณ พระเอี้ย

พระยาชื่นชมบาน

กล่าวจาจงด้าน

มักอันใดก็ตามช่าง บาแล้ว

ตามเจ้าอยากเอา นั้นเทอญ

ตามแต่อันประสงค์

ไก่อคำพระยาเจ้า

ตอนคุณพิเศษของควายและไก่อ

๒๖๐. เมื่อนั้นพระยาหล้าน้ำ

ก็บั้งขึ้นคำมก

อันว่าควายเงินท้าว

อันจักคณนาแท้

๒๖๑. อันว่ามุงคุณแก้ว

ก็หากสมควายเงิน

ข้อยจักผูกแหล่งไผ่

ผิวหายโรคา

๒๖๒. ท้าวจงยั้ง

พอเมื่อถึงเจ็ดวัน

เมื่อนั้นท้าวยืนน้อย

บาก็ยอมมอบ

๒๖๓. ท้าวก็ลีลาย้าย

เจ้าก็ทรงแทนแก้ว

ฝูงทาส

พอเมื่อถึงยามคล้อย

ฮับพากย์บางาม

แห่งบาไทท้าว

ดูงามสุดขนาด จริงแล้ว

ควายนั้นค่าเมือง แท้แล้ว

คุณเมืองไก่อเผือก เหาณี

ค่าเมืองบาท้าว

พันที่เสาชวิญ อวนเอี้ย

บั้งสินลิตองให้

เขาอยู่สนามชัย ก่อนเทอญ

ก็จั้งมาหาข้อย

ฮับพากย์สาธุการ

เลิกกลางห้อง

ถึงสนามเนานั่ง

เขาแก้ววีคำ ฟันเยอ

แห่บาพอฮ้อย

เมื่อแลกลับเมฆ

๒๖๔. ดีแก่นนตรีพร้อม	กลองแลงฮ่วน ๆ
สะพู่พร้อม	พาข้าวเนกนอง
พาเงินพร้อม	พาคำเดียวระดาด
ทุกสิ่งพร้อม	เหลือล้นอเนกนอง
๒๖๕. บางามเจ้า	เสวยแลงแล้วอย่า
น้ำลูปนิ้ว	มือเจ้าอยู่กะเสริม

ตอนพระราชาทรงหายจากโรคร้าย

๒๖๖. เมื่อนั้นพระยาหลวงเจ้า	ยินดีชมชื่น
เอาควายเงิน	แหล่งเสาชวิญไฉ่
แต่นั้นยาบ ๆ พร้อม	ฝูงหมู่ทาสา
เขาก็ฮักษาควายเงิน	ชู้วันหาหญ้า
๒๖๗. เขาก็เอายอดอ้อย	มาป้อนชู้วัน
พระยาจึงทันมาพร้อม	เสนาทั้งสี่
ให้แต่งตั้ง	พาข้าวสู่ชวิญ
มีทั้งพาคำตั้ง	คุณชวิญภูวะนาถ
๒๖๘. เจ็ดสิ่งแก้ว	เฮืองฮุ่งสรรพการ
เมื่อนั้นพราหมณาพร้อม	ถวยพรภูวะนาถ
ให้พระหายโรคา	อยู่ยืนยาวมัน
บัดนี้ควายเงินได้	เอามาคุณมิ่ง จริงแท้แล้ว
๒๖๙. อันว่าชวิญพระผู้ตีวสร้อย	มาห้องอยู่สถาน แต่เนอ
โภยพยารี่ฮ้าย	อย่ามาเบียดเบียนตน
อนตายสัง	อย่าสะมีมาต้อง
ให้สวัสติมัน	พันปีปลายขวบ
๒๗๐. ทุกประเทศด้าว	มาเต้าส่วยไฮ แต่ถ้อน
เมื่อนั้นบอระบวรแล้ว	คุณชวิญภูวะนาถ
ให้มีหลายสำท้าว	มาพร้อมชู่กาย
พระยาหล้าน้ำ	ทรงแทนพิมานคำ
๒๗๑. นักสนมหมื่นปลาย	อยู่นำเรียนล้อม
พอเมื่อเหิงนานได้	เจ็ดวันหายพยารี่
ก็เพื่อว่าควายเผือกท้าว	คุณค้ำอยู่สบาย
เมื่อนั้นพระยาหล้าน้ำ	ชมชื่นยินดี

๒๗๒. พระก็แพงควายเงิน
พระก็จำเขาให้
แปลงแทนแก้ว
เจ้าก็ปูลาดพื้น

๒๗๓. คำหลบใน
ก็จึงแปลงจามะรีฝ้าย
น้ำใส่ตั้ง
พระก็เอาควายเงินขึ้น

๒๗๔. พระก็แต่งพวกบ้าน
พระก็ให้เขาเอายอดอ้อย
มายื่นป้อน
เมื่อนั้นควายเงินได้

๒๗๕. มีทั้งเสวตฉัตรพร้อม
พระก็ให้ตีเทียนเงินพร้อม
ทุกคำเช้า
ค้อมว่าแล้ว

๒๗๖. ควายก็เห็นพระยา
พอเมื่อกลางคืนนั้น
ควายเผือกชี้
ยามเมื่อสุริโยแจ้ง

๒๗๗. เขาก็เห็นกองเงิน
เขาก็อัศจรรย์แท้
พระยาหล้าน้ำ
อันนี้บุญกุได้

๒๗๘. สูอย่าช้า
กองหนึ่งนั้น
ชูคนชูจา
พอเมื่อสะพรั่งพร้อม

๒๗๙. เขาก็ยินดีชน
พอเมื่อคืนลุนนั้น
เลยเล่าเป็นหน่วยแก้ว
เมื่อนั้นพระยาหล้าน้ำ

๒๘๐. อันนี้เป็นแต่บุญกุนำ

เกิงตาดนท้าว
ปูนโองหลังใหม่
ขุนตั้งแต่งดี
ด้วยแผ่นเงินเสียง
เล่าปูลองขึ้น
ปูไปเป็นเสื่อ
เต็มไว้อ่างคำ
เตียงคำสนุกยิ่ง
สามฮ้อยอยู่ปัว
สามใบกับยอด
ควายนั้นช้วน
ทรงปรางค์ผาสาท
พีดานกั้งเครื่องคำ
เทียนคำฮ้อยคู่
บูชาไหว้ชู่ยาม
พระยาแต่งบูชา
ทำฤทธิดูแม้ง
คนนอนนิทหะเนง
กองไว้ล้วนแต่เงิน
ฝูงจาดูควาย
แมนชี้ควายโตนั้น
เมื่อทูลยังขม่อม
ชมต้านต่อเขา
ควายเงินตัวประเสริฐ
ดาห่างฮีบชน เทียวเทอญ
สูแบ่งปันกัน
ต่อควายตงเสียง
ฝูงหมู่ดูควาย
สู่เยี่ยเหลือล้น
ควายเงินก็ชี้อีก
งามล้นคำเมือง แท้แท้แล้ว
ชมชื่นยินดี มากแท้แล้ว
ก็จึงมีควายแก้ว

พระยากี่เดินเขาขนเอาแก้ว
 เจ็ดสิ่งแก้ว
 เป็นแต่อาณิสงส์ได้
 ๒๘๑. บุญจึ่งมาส่งให้
 อันหนึ่งมีไก่อแก้ว
 ก็บ่คือตั้งบุญพระยามี

องค์ประเสริฐหลังดู
 มีพร้อมคู่ชู้อัน
 บุชาธรรมฟังเทศน์ จริงแท้แล้ว
 พระยาได้ตั้งคณิง
 ตัวยิ่งขุนเมือง กิติ
 แต่หลังเหลือล้น

ตอนพระราชาพระราชทานไก่อแก้วท้าวयी

๒๘๒. เมื่อนั้นท้าวयीน้อย
 ดูเหิงนาน
 กับทั้งลุงย่าพร้อม
 บัดนี้ข้อยก็มาขาบไหว้
 ๒๘๓. อันว่าตนพระยาเจ้า
 เมื่อนั้นพระยาหล้าน้ำ
 บัดนี้ข้อยก็ดูสว่างไซ้
 ก็เพื่อว่าควายเงินบา
 ๒๘๔. บัดนี้ท้าวจ๊กเอาอันใดแท้
 ข้อยจ๊กให้แก่เจ้า
 เมื่อนั้นท้าวกล่าวตำนาน
 ข้าจ๊กขอของแพง
 ๒๘๕. แต่นั้นพระยาหล้าน้ำ
 เอาบ่ขึ้นคำบา
 ค้อมว่าพระยากกล่าวแล้ว
 สูงเอามงกุฎ
 ๒๘๖. กับทั้งคอนจับพร้อม
 เอาจ๊กให้แก่ท้าว
 แต่นั้นฝูงหมู่ทาสข้า
 เขาก็เอาไก่อแก้ว
 ๒๘๗. ท้าวก็หลังแลเยี่ยม
 ขนอ่อนเกลี้ยง
 อันว่าหอนเป็นแก้ว
 ยาบ ๆ เลื่อม

เขาอยู่สนามชัย
 ก็จั้งเมื่อทูลไหว้
 นำเมื่อทูลบาท
 ทูลเจ้าพระยอดเมือง แท้แท้แล้ว
 อยู่สบายหายสว่าง ดีรื้อ
 ชมชื่นดอมบา
 หายพยาธิในตน อยู่แท้แล้ว
 ช่อยชูคุณค่า
 บางามกอยกล่าว เอาถ้อน
 แพงล้านบ่ขึ้น แท้แท้แล้ว
 ทูลบาทภูมิ
 ไก่อค่าตัวนั้น
 ชมชื่นยินดี
 เลือกเอาจริงเถิน
 เดินบอกเสนา
 ไก่อค่าถวยเจ้า
 คอนคำทั้งไก่อ มาถ้อน
 แพงล้านค่าควาย แท้แท้แล้ว
 ทูลพระยาโดยอาชญ์
 มาพร้อมพำคอน
 ขุนเมืองไก่อเผือก
 ขาวเลื่อมตั้งเงิน
 อามะรงมณีโชติ
 แสงแก้วตั้งไฟ

๒๘๘. ท้าวก็ชมชื่นตำนาน
อันว่าทำมุงคูล

ถามราชเล็งโง
ตั้งรื้อพระยาเจ้า

ตอนพระราชาสอบกฤทธิเดชไก่อขาว

๒๘๙. เมื่อนั้นพระยาหล้า
คั้นว่าทำมุงคูล
ฉิว่าให้มันเอาแก้วเจ็ด
จงให้แต่งเครื่องพร้อม

หมายบอกกุมาร
เครื่องบูชาพร้อม
ประการตกหัว เมืองนั้น
บูชาแท้ไก่อคำ นั้นเนอ

๒๙๐. แล้วจึงเอาจันท์คู
เจ้าจึงยอยกไว้
หากจักลูโซคได้
ยามเมื่อภูโหมขัน

ของหอมทาไก่อ
คอนแก้วกล่าวพร
โดยตั้งคำคินง แท้แล้ว
ห้าฝนเป็นแก้ว

๒๙๑. มีเทิงเงินคำแก้ว
สรรพลิงแก้ว
ฉิว่าเจ้าอยากทรงแทนแก้ว
เจ้าจงยอยกขึ้น

ตกลงอนันต์เนก
ลงเท่าหัวเมือง แท้แล้ว
เสวยราชเป็นพระยา ตั้งนั้น
คอนแก้วปรารถนา

๒๙๒. หากจักลูลาภได้
แมนว่าฝูงเลาคา
เจ้าจงไปกลายเขตบ้าน
คั้นว่าถึงไพรหนา

กลายเป็นเมือง
เกิดเป็นตาลพร้าว
เมืองใหญ่เป็งจาล ที่พูน
เถื่อนพงดงกว้าง

๒๙๓. เจ้าจงอธิษฐานจั้ง
แต่งเครื่องพร้อม
หากจักลูโซคได้
ปรารถนาเป็นพระยาธรรม

คำควรอันต่าง จริงเถิน
บูชาแล้วปรารถนา เจ้าเอี้ย
โดยตั้งคำคินง นั้นแล้ว
โลกถือทั้งค่าย

ตอนท้าวยี่ทูลลากลับบ้าน

๒๙๔. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย
บาก็ทูลมีอนบ
เมื่อนั้นท้าวก็อุ้มไก่อแก้ว
สองลูงหลาน

ฟังพากย์ภูธร
เลิกกลางห้อง
ลุงแบกคอนคำ แลเยอ
พรากโองลาเจ้า

๒๙๕. ข้าก็มาถึงห้อง
ไผอย่าซ้ำ

สนามชัยเดินป่า
ดาห้างเครื่องเคา

แต่นั้น อาชนัยม้า
 ฟังยินสัว ๆ ก้อง
 ๒๙๖. ไบศรีคำ
 หลังเห็นสาวฮามก้า
 สะพรวดพร้อม
 เขาก็เหลียวเห็นท้าว
 ๒๙๗. ตั้งหากงามยิ่งย้อย
 ท้าวก็หลังแลเยี่ยม
 นับแต่ชูคันท้าว
 ท้าวก็เอ็นสังชู
 ๒๙๘. เสนหาเอี้ย
 แต่นั้นฝูงสาวได้
 ออกเมื่อม้ง
 ค่อยไปตियोเสนาหาสร้อย
 ๒๙๙. เป็นแต่โชคหากหลงพบพ้อ
 เมื่อนั้นยาบ ๆ สาว
 บาก็ผันลวงฝ้าย
 บาก็ถึงเวียงชัย
 ๓๐๐. บาไทท้าว
 เมื่อนั้นนายจำคุ้ม
 สะพรั่งพร้อม
 เขาก็เอากันกิน
 ๓๐๑. บาศรีแก้ว
 เจ้าก็พาไพร่น้อย
 ฟังยินหน้า ๆ ต้าน
 ยังคนยังกระสันดิน
 ๓๐๒. ยังคนยัง
 เมื่อนั้นบาคานท้าว
 เจ้าก็คิดฮอดชู
 เจ้าก็หลังดูแสงพระจันทร์แจ้ง
 ๓๐๓. มีหมู่ดาวแวดล้อม
 หลังดูประเทศด้าว
 อันว่าดาวดอกไม้
 ห้างหิงเลยไป
 เสียงหิงนั้นเนื่อง พุ่นเยอ
 กายแขวนอานม้า
 เมืองใหญ่เบ็งจาล
 คอยท้าวผ่องทาง
 คืออินทร์ลงหล่อ เจ้าเอี้ย
 เมืองนี้บ่หอนเห็น แท่นอ
 สาวฮามเดียวระดาด
 เมืองนั้นมากหลาย แท้แท้แล้ว
 ฝูงอยู่คอยทาง
 ค่อยอยู่ตियोเจ้า
 ยินคำท้าวสั่ง
 หิวให้ชุนาง
 คำแพงสุดที่อ่าว ถึงแท้แล้ว
 แพงต้อลวดไกล แลนอ
 เล่นนำคอยท้าว
 กลายเมืองเลยถีบ ไปแท้แล้ว
 บ่อนนอนเขาอั้ง
 เขาหลังสารจอด
 ยอข้าวแขกเมือง
 ฝูงหมู่นายเมือง
 อิ่มเต็มพอแล้ว
 กินแลงแล้วอย่า
 นอนพร้อมพรวดกัน
 ฝูงบ่าวนางฮาม
 หาเมียของเก่า
 ฮ่าคินงหาชู
 คินงนางหุยหุง
 ทรวงกลั่นเกลื่อนกระหาย
 ควงบนใกล้เที่ยง พุ่นเยอ
 ควงฟ้าฮุ่งเฮือง
 ดาวส่องใสงาม พุ่นเยอ
 ดาวข้างเฮือเฮือง

เลยเล่าสุรย์ส่องแจ้ง

๓๐๔. บาไทลุง

สะพรั่งพร้อม

เขาก็กักกันกิน

ท้าวก็อุ้มไก่แก้ว

๓๐๕. บาก็ซำรวไป

เฮียงฮุ่งอรชร พุ่นเยอ

ป่าวเตินฝูงซ้อย

ฝูงหมู่ทาสา

อิมพอเลยย้าย

ขึ้นสู่อานคำ

บ่เขาไปเข้า

ตอนความงามไก่ขาว

๓๐๖. พอเมื่อถึงฤดูได้

ก็จึงฮอดแห่งห้อง

เมื่อนั้นบาก็ซำรวเข้า

แต่นั้นสะพรั่งพร้อม

๓๐๗. หลิงดูสะภาคพร้อม

เขาก็กินดีชม

เขาก็กินมาชม

สัว ๆ ท้วง

๓๐๘. ตั้งว่าอัศจรรย์แท้

หอนไก่เป็นหน่วยแก้ว

พอเมื่อตาวันคล้อย

หอนก็ฮอง ๆ ใส

๓๐๙. แสงฮุ่งแจ้ง

แซว ๆ คน

ตั้งว่าอัศจรรย์แท้

ท้าวก็ได้ไก่แก้ว

๓๑๐. ชาวเมืองท้วง

เมื่อนั้นตาวันคล้อย

เขาก็กูลบาทเจ้า

เมื่อนั้นบาไทท้าว

๓๑๑. อันว่าบัวไขน้อย

สองแจ่มเจ้า

สองนางแพง

บาก็ทวยมืออุ้ม

สามเดือนคราวถึง ไปแล้ว

เมืองพ่อเศรษฐีหลวง แลเยอ

กลางเวียงยียบ แลเยอ

คนท้วงว่างาม

ขุนไพรเนื่องนอง

ขึ้นดอมบาท้าว

ต้อนหลังแลไก่เผือก

งามแท้ตั้งเงิน

ขุนเมืองไก่เผือก

มณีแจ้งฮุ่งเฮือง

เมื่อแลงมัวมืด ไปนั้น

ตั้งกระบองคนได้

เท่าทั่วทั้งเมือง

หลังไหลมาเยี่ยม

บุญบามีมาก จริงแท้แล้ว

เฮียงเท่าทั่วเมือง

จាកันเสียงสนั่น

เมื่อแลงแดดอ่อน

ลาท้าวชูคน

ประสงคฺนางในอาสน์

นางแก้วห่มบา

ฮักห่มไมตรี

ช่างซอนชมซ้อน

ชมนางในอาสน์

๓๑๒. แก้มก่ายแก้ม
 ดีแก่สองเฟือฝัน
 นางนาถได้
 โอนอสองแจ่มเจ้า

๓๑๓. สองนางแพง
 ฟังยินลมพัดพริ้ว
 ไก่เฮงตบปีกก้อง
 สองแจ่มเจ้า

๓๑๔. ดีแก่จันโทหอม
 ค้อมว่าบอระบารแล้ว
 หลิงดูสะพรั่งพร้อม
 สองศรีแก้ว

๓๑๕. น้ำดอกไม้
 ฟังยินว่อน ๆ ก้อง
 คอน ๆ เสียง
 บากก็เดินขุนตก

ปิ่นป้อนเปลี่ยนสถา
 แฝงทรวงเทียมแทบ
 ชมท้าวสว่างกระสัน แค้นอ
 ซ้อนฮ่อมฝันแพร
 กล่อมกันออระอิ่ง
 ก้านก่องผันผยอง ฟันเยอ
 ชันท้าวสูงจวน
 ลูกอาบสรงศรี
 ฮวงฮวยจันทนต์
 ลีลาถึงแทน
 พาข้าวขาบถวย
 เสวยงายแล้วอย่า
 จันทนต์คู่สวยมือ
 เสียงเสพสวนไล ฟันเยอ
 เสพนนตรีก้อง
 แต่งคำพ้อฮ้อย

ตอนชาวเมืองประกอบพิธีบูชาไก่ขาว

๓๑๖. บัดนี้เฮาจักบูชาแก้ว
 เจ้าจกกรองไก่แก้ว
 เมื่อนั้น ขุนนายพร้อม
 เขาก็ตบแต่งห้าง

๓๑๗. ท้าวจิงฝนจันทนต์
 หอมฮ่วงเฮ้า
 ท้าวจิงยอมมือไหว
 ขอให้ฝนท่าแก้ว

๓๑๘. เมื่อนั้นมุงคูลแก้ว
 เจ้าก็ตบปีกก้อง
 เมื่อนั้นเค็ง ๆ ก้อง
 ยามเมื่อเสียงแผดก้อง

๓๑๙. เมื่อนั้นคนกล่าวลัม
 อันว่าหนังหัวพอง

คุณเมืองไก่เผือก จริงแหล้ว
 วดีแท้สิ่งใด บัญ
 ทูลมือโดยอาชญ
 บูชาแก้วไก่คำ
 ทาโตไก่เผือก
 ยอขึ้นใส่คอน
 มหาคุณไก่เผือก
 ลงเท่าทั่วเมือง นี้เถิน
 กุฎโฏไก่เผือก
 ดั่งเท่าทั่วเมือง
 ปานเสียงฟ้าฮ้วน
 ปานฟ้าผ่าเฉลียง
 สะดุ้งตื่นทั้งเมือง
 ชุคนยินยัน

ไก่อ่ขันถึงถ้วน

เขาก้ฟ้งยีนครั้น ๆ ก้อง

๓๒๐. หลิงดูมัวมีตักลุ่ม

สัว ๆ ก้อง

เหลียวดูสรรพสิ่งพร้อม

เค็ง ๆ ตก

๓๒๑. หลิงดูเมืองหลวงกว้าง

ผ้าทิพย์พร้อม

เดียรระดาดลัน

ดีแก่ฝูงชาวเมือง

๓๒๒. ท้าวก็เดินเขาให้

เมื่อขาบไหว

เมื่อนั้นมาย ๆ หน้า

ขอบที่บุญสมภาร

๓๒๓. หลิงดูแซว ๆ พร้อม

ฝูงหมู่คนทุกซี้เฮ้

เขาก้ปลุกเหยยแล้ว

ซ้าเล่าปลุกใส่ไว้

๓๒๔. ท้าวก็ให้ปาวฆ้อง

ตามใจเขา

เฮาก้อธิษฐานให้

ตามแต่สุหาบได้

๓๒๕. เมื่อนั้นฝูงไพรน้อย

เขาก้มีคำสุข

สามทีแล้วอย่า

ควงฟ้าล่องบน

อากาศกลางหาว ฟันเยอ

ลงเท่าทั่วเมือง

แก้วหลากเงินคำ

ทั่วเมืองเพื่อนพิน

เงินคำแก้วหลาก

แหวนม้าวเครื่องคำ

คุณฮอดเพียงแอว

เศรษฐีหาบขนเอาไว้

ขนเอาแก้วหลาก

ถวยเจ้าเศรษฐี มากแล้ว

เศรษฐีใหญ่ชมบาน

ลูกเขยคนค้ำ

ชาวเมืองชมชื่น

ปางนั้นก็มั่งมี

เพียรขนมาใส่

หลายเล่าก็เล่าเต็ม

เท่าทั่วทั้งเมือง

หาบเอาบมีอัน

เป็นทานอันประเสริฐ จริงแล้ว

ขนเข้าใส่เหยย หั้นถิ่น

ชมชื่นยินดี

เพ็งบุญบาทำว

ตอนท้าวยีและนางบัวไซ ลาเศรษฐีไปสร้างเมืองใหม่

๓๒๖. เมื่อนั้นนางงามท้าว

บัดนี้ข้อยจักไปสืบสร้าง

ข้อยจักแยงไปก้า

นับแต่ไกลประเทศบ้าน

๓๒๗. ขอแก่เจ้าอนุญาติให้

ข้อยจักเอานางไป

เมื่อโฮงทูลพ่อ เมืองนั้น

เมืองบ้านประเทศไกล ก่อนแล้ว

คุณคาแม่น้ำใหญ่ ภายพุน

เมืองเจ้าถ่องเดือน เจ้าเอี้ย

บัวไซน้อยแต่แม่

เพื่อนทางประสงค์สร้าง

ข้าก็ขอทั้งทาสาข้า
กับทั้งสินสำข้า

๓๒๘. พอแต่ไปก่อตั้ง

หลอนว่าสมภารมี
เมื่อนั้นมาย ๆ หน้า
ข้าว ๆ เสียง

๓๒๙. ทูราเจ้า

พอกับขิ่นแจ่มเจ้า
เจ้าจงเอาไปพร้อม
ให้เจ้าได้ผาบพื้น

๓๓๐. เมื่อนั้นท้าวยี่น้อย

บางามเถิงหอบปรางค์
บัดนี้เฮาจักพาไปสร้าง
สุอย่าข้าให้

๓๓๑. เมื่อนั้นสะพรั่งพร้อม

เขาก็กินดีชม
แต่นั้นเขาฮีบพร้อม
เถิงเจ็ดวันพระ

๓๓๒. หลิงดูเสิน ๆ ช่าง

เขาก็ก้างแห่ยกแล้ว
นับแต่คนหาญได้
สะพรั่งพร้อม

๓๓๓. เมื่อนั้นบัวไขน้อย

สองแจ่มเจ้า
บาศรีแก้ว
บาก็ยกเทียนคำ

๓๓๔. บัดนี้ข้อยจักไกลจากเจ้า

บิดาทังมารดา
เมื่อนั้นมารดาให้
จากล่าวต๋าน

๓๓๕. ค่อยไปตีเตือเจ้า

ให้เจ้าได้ชัยชนะแท้
เมื่อนั้นสองแจ่มเจ้า

นางงามพร้อมพริ้ว

พอฮ้อยหมื่นคน

เมืองใหม่ตามบุญ พระเอี้ย

ลีปลิ้มคุณเจ้า

เศรษฐีใหญ่ยินดี

กล่าวจาจงด้าน

บุตราตุนลูก พ่อเอี้ย

บาท้าวหากประสงค์ แท้แท้แล้ว

ตามใจทุกสิ่ง จริงเถิน

ทั้งค่ายโลกถือ พ่อเนอ

ทูลพ่อสาหลง

ป่าวเดินตีฆ้อง

เมืองไกลเสวยราช จริงแท้แล้ว

ดาหังแต่งคน เทียวเถิน

ข้อยบาทนางงาม

ขึ้นดอมบาท้าว

ตกแต่งเดาตา

เล่ามวลมาพร้อม

งาขาวหกหมื่น

มวลพร้อมชู้อัน

สามพันแหนแท้

มวลหั้นชู้คน

นางงามท้าวยี่

เมื่อห้องพ่อตน

สมมาทูลพ่อ

ขาบถวยจอมเจ้า

สมการยั้งข่มอม จริงแท้แล้ว

ค้อยอยู่ตีเตือเจ้า

ทั้งสองพ่อแม่

สองเจ้าลูกตน

ทั้งสองลูกพ่อ ภูเอี้ย

บุญเจ้าโลกถือ พ่อเนอ

กัมขาบสามที

ยอมมือทูล

๓๓๖. บากี่เมื่อถึงห้อง

ฝูงสำข้า

พอเมื่อยามตีได้

สองแจ่มเจ้า

๓๓๗. ท้าวก็อุ้มไก่อแก้ว

เมื่อนั้นยาบ ๆ แส้

หลายวันคืน

ใส่หัวลาเจ้า

หอบประคัมผาสาท

เชิญเจ้าชีพลาย

ไซโยอะมุตตะโขค

ทรงช้างจากเมือง

ขึ้นสู่หลังพลาย

ไหลหลังพลไป แลเยอ

ถ่องเดือนเขายั้ง

ตอนท้าวยี่บุชาไก่อขาวสร้างเมืองใหม่

๓๓๘. ที่นั้นเป็นไพรกว้าง

บาก็เดินเขาให้

สรรพสิ่งพร้อม

เจ้าก็ฝนจันทน์คู้

๓๓๙. หอมฮ้วงเฮ้า

ท้าวก็ยอมมือไหว้

ขอให้เป็นเมืองหลวง

เมื่อนั้นมุงคูลแก้ว

๓๔๐. แต่นั้นไก่อก็ตบปีกก้อง

ไก่อก็ขึ้นถึงถ้วน

ก็เล่าขำเชือกพร้อม

หลังเห็นฝูงป่าไม้

๓๔๑. อันว่าฝูงเลาคาเกิด

หลังดูเวียงใหญ่กว้าง

โองหลวงมุง

ทันกลางนั้น

๓๔๒. ตั้งใส่ไว้

หลังดูบัลลังก์แก้ว

ผาสาทตั้ง

มีทั้งผาสาทตั้ง

๓๔๓. มีทั้งโองช้างพร้อม

อีกโหล่น

แคมชลน้ำใหญ่

บุชาไก่อเผือก

ของฮ้อยชูอัน

ทาโตไก่อเผือก

ยอขึ้นใส่คอน

คูนเมืองไก่อเผือก

ชำเซ็งทั้งค่าย

คูนเมืองไก่อเผือก

ชั้นท่าครั้นเครง

สามทีแล้วอย่า

เมืองบ้านเกิดมี

กลับเกิดเป็นโอง

เป็นตาลพร้าว

แปดชั่วแสนวา

แผ่นดินคำแกมแก้ว

มีหอผาสาท

ในหั้นหมื่นหลัง

เจ็ดประการเป็นแผ่นดิน

กวมไว้แทนคำ

ปักตุมี่ทั้งแปด

โองม้อเนกนอง

ฝูงเหือนชาวไพร่

เกิดหัวเท่า
พื้นลาดไว้

๓๔๔. ภายบนมุง
สรรพสิ่งพร้อม
มีทั้งข้าวทิพย์พร้อม
เลยเล่าข้าเชือกพร้อม

๓๔๕. สรรพธรรมมี
เมื่อนั้นบาศรีท้าวทั้ง
ฝูงไพร่น้อย
บาก็อุ้มไก่อแก้ว

๓๔๖. กับทั้งนางบัวไซ
เลยเล่าข้าเชือกพร้อม
งามสวยสวย
แม้ว่าเสนาพร้อม

๓๔๗. ข้าเชือกพร้อม
หลังดูยาบ ๆ เลื่อม
ฟังยินคอน ๆ เสียง
เมื่อนั้นคำฆ่าเท่า
๓๔๘. ลือว่าบุญบามี

เวียงกว้างอเนกนง
ด้วยแผ่นทองแดง
แผ่นเงินขาวจ้า
หมากอ่อนพลูพัน ก็มี
กองอยู่เต็มเยีย
สรรพสิ่งของทิพย์
ชูอันหรือไฮ้
นางงามชมชื่น
ชมต้านต่อกัน
ขึ้นนั่งเชิงพิมาน
ก็นั่งเสียงบาท้าว
สาวถ่านางสนม
หกพันเรียนล้อม
พลแพนแสนโกฏี ก็ดี
แหนเจ้าอเนกนง
ไกวแกว่งจำมร แลเยอ
เสพนนตรีก้อง
ท้าวที่ปชมพู แท้แท้แล้ว
เก็งอินทร์เมืองฟ้า

ตอนกิตติศัพท์ของท้าวयी

๓๔๙. บัดนี้จักกล่าวถึงแปดพันสี่ร้อย
พระก็โหมพลมา
อันว่าพลแพนลั่น
เขาก็เต้าหมู่ซ้าง
๓๕๐. เขาก็เร็วแจ่มเจ้า
เขาก็เร็วบางาม
ลือว่าท้าวयीน้อย
เฮาก็มาผ่าม้าง
๓๕๑. เมื่อนั้นเขาก็ใช้ถีบม้า
ลือว่าบุญบามี
ฉิวาบาไทท้าว

พระยาพร้อมหมู่มา
โกฏีก็เหือลั่น
มาหลายอนันต์เนก
พลต้อหลังมา
เกทย์าดเอาเมือง
ชูเมืองพระยาพร้อม
สมภารมีมาก
เมืองท้าวให้มุ่นผง ก่อนเถิน
ไปบอกสัญญา
มากมายเหือลั่น
มีบุญอันมาก

ตุจ๊กถวยดอกไม้

๓๕๒. ฝิวว่าตู่ยังผาบแพ้

ตุจ๊กเกท้อเอาเมือง

เมื่อนั้นท้าวยื่น้อย

บาก็ยินดีชม

๓๕๓. ท้าวก็เดินเขาให้

แต่งเครื่องพร้อม

ท้าวก็ยอมมือไหว้

ขอให้ฝนห่าแก้ว

๓๕๔. อันหนึ่งขอให้มิชัยแพ้

ทุกเทศท้าว

ค้อมว่าท้าวกล่าวแล้ว

พอเมื่อเขามาล้อม

๓๕๕. ไก่ก็ตบปีกก้อง

เมื่อนั้นฝูงช่างม้า

แปดพันสี่ร้อย

พระก็ยอมมือบ

๓๕๖. ไก่ก็ยกคอขึ้น

คนล่าวลัม

พอเมื่อแปดพันสี่ร้อย

พระยาก็พากันลี

๓๕๗. ฟังยินทม ๆ ก้อง

ฝนห่าแก้ว

สรรพลิงพร้อม

เครื่อง ๆ ตก

๓๕๘. ท้าวก็พาพลเข้า

บาก็เดินไพร่น้อย

เขาก็โดยอาชญ์เจ้า

พากันชน

๓๕๙. เมื่อนั้นแปดพันสี่ร้อยพระยาพร้อม

อันนี้บุญท่านท้าว

บัดนี้ควรที่เฮามอบบ้าน

เขาก็ตีเทียนคำ

คำทอบผาบไป

บาท้าวพายหนี

ปมิกลัวแท้

ฮู้ที่สัญญา ดั่งนั้น

ชื่นใจบาท้าว

บุชาไก่เผือก

พอฮ้อยชู่ประการ

มุงคูลไก่เผือก

ลงเท่าทัวเมือง

ศัทรูโอยอ่อน

โหมไหว้ชู่เมือง

อ้อมไก่อุนเมือง

บางามทุกแห่ง

ปานฟ้าผ่าเปลี่ยง

ลัมไขว่เนืองนอง แลเยอ

พระยาย้านสันสาย

ขาบลงยอมไหว้

ชนปานฟ้าผ่า

กลัวฟ้าแล่นหนี

พระยานั้นเข้าเวียง

มีตึงส่งดอย

ควงบนอากาศ

ลงเท่าทัวเมือง

แก้วหลากเงินคำ

หลังลงเพื่อนพื้น

ในเวียงทรงแท่น

เอาแก้วใส่เหยย

ชมชื่นยินดี

หาบเงินคำแก้ว

จากันเห็นหลาก

ลือล้ากว่าเฮา แท่นอ

วางเมืองถวยบาท บาเถิน

ถวยชู่พระยามาพร้อม

๓๖๐. อันหนึ่งเฮาควรรู้ใช้	คืนเมื่อโดยฮีบ
จึงให้นำลูกแก้ว	มาพร้อมขาบถวย ชอบแล้ว
กับทั้งพลายสารช้าง	งาคำตัวอาจ
ผาสาทตั้ง	หลังช้างชูตัว
๓๖๑. เมื่อนั้นแปดพันสี่ฮ้อย	พระยาพร้อมกันมา
เขาก็ยอเทียนคำ	ขาบถวยบาท้าว
เขาก็ถวยทั้งบุตราตน	แก่บามวลมอบ
ก็จึงขอให้มีชีวิตไว้	ดอมทำวชูพระยา
๓๖๒. ทานโทษถ้อน	ขอเพ็งชีวิต
ขอบุญมี	โผดผายผุงข้า
อันหนึ่งขอให้ฮัจจะยะโทษแท้	พระอย่าโกรธโกธา แต่ถ้อน
ขอสมมา	แก่บาบุญกว้าง
๓๖๓. อันหนึ่งขอให้มีชีวิตข้า	ทั้งหลายผิตยั้งหม่อม
ขอแก่พระบาท้าว	บุญกว้างโผดผาย แต่ถ้อน
เมื่อนั้นมาย ๆ หน้า	ท้าวฮีมบาน
ข้าว ๆ เสียง	กล่าวจาจงด่าน
๓๖๔. ขอบที่ราชาพร้อม	กันถวยทุกหมู่
อันว่าชีวิตเจ้าพี่น้อง	เฮาให้อยูฮีน
เมื่อนั้นบางามท้าว	อนุญาตโทยภัย
บาก็ผายโผดให้	เขานั้นชูคน
๓๖๕. บัดนี้ข้าทั้งหลายจักนิระมนต์เจ้า	ตนบุญสรงโสรด
ฮ้อยทั้งหลายขอถมยศเจ้า	บุญกว้างโลกคือ พระเอี้ย
เมื่อนั้น ท้าวฮีน้อย	ขานตอบว่าดี ๆ มากแล้ว
บ่กลัวสุพระยามัก	ชอบดีตามถ้อน

ตอนพระราชาแปดหมื่นสี่พันพระองค์

สวามิภักดิ์ท้าวฮีม

๓๖๖. เมื่อนั้นผุงเขาท้าว	ทั้งหลายแปดพันสี่ฮ้อย พระยานั้น
เขาก็ตกแต่งพร้อม	รินแก้วนาคหลวง
รินสิบเจ็ดหัวช้าง	เงยวงไกวแกว่ง
เจ็ดสิ่งแก้ว	ประดับล้อมรวบนำ
๓๖๗. รินสิบเจ็ดหัวพร้อม	หัสติลิงค์เหลียวเหลือด

ตาฟากพร้อม	ลายเพื่อเมฆลวง
เจ็ดประการแก้ว	มาคุณใต้แทน
ผาสาทตั้ง	กลมไว้แทนคำ
๓๖๘. พีดานกั้ง	กายบนมุงมาศ
ทั้งเล่าปฐุสาดไว้	ทางกว้างแปดวา
เสวตฉัตรพร้อม	ยายไปเดี่ยวระดาด
แล้วเล่าปลุกกล้วยอ้อย	เรียนไว้เรียบแคม
๓๖๙. งามสอนลอน	ช่อรุ้งยายไว้
สรรพสิ่งพร้อม	ดวงดอกมาลา
แปลงหอประนม	ก็สั่งบูชาไว้
ค้อมว่าแล้วอัญเชิญท้าวयी	
๓๗๐. เจ้าก็เสด็จด่วนเข้า	หอแก้วช่วงสนาม
หลังดูสอนลอนพร้อม	เทวีทั้งแปด
มานั่งล้อม	บาท้าวชูกาย
เมื่อนั้นแปดพันสี่อ้อย	พระยาพร้อมพรำกัน
๓๗๑. สรงโสรดเศรษฐีแล้ว	ถวยคำสั่งเจ้าชู้คน
ค้อมว่าบอระบวรแล้ว	บางามเสด็จด่วน ไปแล้ว
เมื่อนั้น อินทาทำว	สั่งเจ้าคู่ชู้วงศ์
อินทรีก็ทำตัวให้	คนเห็นอากาศ
๓๗๒. จากุโลกท้าว	มาพร้อมโสรดสรง เจ้าแล้ว
เขาก็อัศจรรย์แท้	บุญบามีมาก
แม้ว่าอินทรีอยู่ฟ้า	ก็ลงพร้อมโสรดสรง เจ้าเอ๋ย
อันว่าน้ำทิพย์ให้	หอมทั่วทั้งเมือง แท้แล้ว
๓๗๓. ก็เพื่อบุญงาม	สิ้นคนทั้งค่าย
แม้ว่าบัวไขแก้ว	เทวีทั้งแปด ก็ดี
นางก็งามยิ่งอ้อย	บาท้าวเก็งกัน
สองแจ่มเจ้า	สถิตนั่งบรรทม
๓๗๔. ทั้งเทวีแปด	นางเรียนล้อม
นักสนมได้แปดพันสี่อ้อย	นางงามเสมอฮูป กันแล้ว
ตั้งหากสอยวอยสุด	แวดพระองค์เรียนล้อม
เมื่อนั้นแปดพันสี่อ้อย	พระยาท้าวนายศใหญ่
๓๗๕. เขาก็ถวยพรงาม	แก้บาไทท้าว
ให้พระยีนยามัน	พันปีปลายขวบ จริงเถิน

เจ้าจงเทียระฆาต	ผาบมารทั้งค่าย
สรรพโภยพยาธิฮ้าย	ยาได้เบียดเบียนตน
๓๗๖. อนตายสัง	อย่าสุมีมาต้อง
ให้เจ้ามีบุญล้ำ	ลือซาทั้งโลก
ทุกประเทศท้าว	มาไหว้ส่วยไฮ
คือมว่าบรรจบแล้ว	ถวายพรแล้วอย่า
๓๗๗. เขาก็แถมยศเจ้า	บุญกว้างที่เซ่ง
ชื่อว่าบุญมี	เจ้าพระยาธรรมท้าว
พระก็ทรงไต่ที่ปลุ่มฟ้า	มีเจ้าผู้เดียว
คือมว่าปลงประนามแล้ว	พระยาธรรมเดินป่า
๓๗๘. ให้เขาไขปากตูเยียว	เงินคำแก้วหลาก
ท้าวก็ทานทอดให้	พระยานั้นชูพระองค์
เขาก็ชมชื่นด้วย	ดอมบาซีชั่ว
เขาก็ขนใส่ช้าง	คนพร้อมหาบเอา
๓๗๙. หลังดูเตียระดาตลัน	แก้วเกิดเงินคำ
เขาก็ขนเอาเมื่อ	ใส่เกวียนทั้งช้าง
เมื่อนั้นแปดพันสี่ร้อย	พระยานั้นทุกองค์
เขาก็ลาบาคาน	ค่อยคืนเมื่อบ้าน

ตอนท้าวให้ลุงไปรับญาติมาอยู่ด้วย

๓๘๐. เมื่อนั้นบุญมี	เจ้าพระยาธรรมท้าว
เจ้าก็ตกแต่งตั้ง	คนให้แก่ลุง
สามร้อยพร้อม	ฝูงไพร่ตามลุง
บัดนี้ลุงจะไปเอาป่า	บิดาพ่อแม่ มาเถิน
๓๘๑. ลุงจงเอาพี่น้อง	มาพร้อมชูคน
เมื่อนั้นลุงแจ่มเจ้า	โดยอาชญ์หลานตน
เอาโยธา	ฮีบคืนมาบ้าน
ลุงก็เดินทางเท่า	จำปาเมืองเก่า
๓๘๒. เลยเล่าเข้าสู่ห้อง	ดงกว้างเถื่อนไพร
ลุงก็วอย ๆ ขว่ม	ดงหลวงวิวอน
ก็จึงฮอดแห่งห้อง	เมืองใหญ่นครหลวง
ลุงก็ขึ้นสู่ห้อง	เห็นป่าชื่นชม

๓๘๓. เมื่อนั้นป้ายี่ท้าว
แต่นั้นลุงก็จาระจาความ
บัดนี้หลานกำพริ้ว
หลานก็ลุลาภได้

๓๘๔. บ้างจึงจำกูมา
หลานก็ว่าให้อาทั้งพ่อแม่ท้าว
ไปทั้งมวลอยู่
เมื่อนั้นป้ายี่เจ้า

๓๘๕. ป้าก็ยอมมือทูล
เมื่อนั้นลุงก็ไปเดินเชื้อ
พ่อแม่ต้าน
ฝูงทาสา

๓๘๖. บัดนี้เฮาจักไปสุขขยัน
ลือว่าบุญแก่กล้า
ค้อมว่าแล้ว
เมื่อนั้นลุงเจ้า

๓๘๗. สามพันคร้ว
เมื่อนั้นหลายวันได้
ลุงยี่เจ้า
เมื่อนั้นป้ายี่เว้า

๓๘๘. เขาก็เมื่อโฮงคำ
เมื่อนั้นภูธรท้าว
ฝูงพี่น้อง
ท้าวก็ชมชื่นต้าน

๓๘๙. ทั้งมารดา
มาตีรือบิดาให้
ทั้งพี่น้อง
เมื่อนั้นพ่อแม่ต้าน

๓๙๐. เขาก็ขอสมมา
เทียนเงินพร้อม
ยอยกให้
พ่อก็ขอพรไหว้

๓๙๑. ยามเมื่อพ่อแม่ตีแจ่มเจ้า

ถามข่าวหลานตน
บอกเขาฝูงนั้น
บุญกว้างโลกถือ เจ้าเอี้ย
เป็นใหญ่พระยาธรรม แท้แท้แล้ว

กวาดคร้วไปพัน
ฝูงหมูงศา
ดอมเมืองกายพัน
ชมชื่นยินดี

ขอบคุณหลานแก้ว
ตานายพ่อแม่ บ้านั้น
ชมชื่นยินดี
ชู้คนชมต้าน

สมภารท้าวยี่ จริงเถี้ยน
เป็นเจ้านั่งเมือง
เขาแต่งดาคร้ว
เอาหมูงศา

ออกไปยามเช้า
หลายคืนเลยฮอด
พาเข้าสู่เมือง
บางามในอาสน์

พริ้วลุงทูลไหว้
เห็นเขาพ่อแม่
มาพร้อมชู้คน
ตนพ่อบิดา

หมูงลุงทั้งป้า
มารดาพ่อแม่ ช้อยเอี้ย
ลุงป้าคู่ชู้คน
ชมชื่นยินดี

พระบาทคำเป็นเจ้า
เทียนคำฮ้อยคู่
บาท้าวฮับเอา
บางามอดโทษ แต่ถ้อน

บาท้าวแต่หลัง พระเอี้ย

ขออย่าได้เป็นโภยฮ้าย

เจ้าพอดโทษฮ้าย

เมื่อนั้นท้าวยี่ตัน

๓๙๒. ขอบที่จอมใจฮัก

ข้อยก็อดโทษให้

ทั้งวงศา

ให้เจ้ายืนยี่ถ้ำ

๓๙๓. จงให้เทียรระฆา

เมื่อนั้นฝูงพี่น้อง

เขาก็ยอมมอบ

ค้อมว่าบรรवरแล้ว

ปาปึงเป็นบาป แต่ถ้อน

ตูข้อยคู่ชูคน แต่ถ้อน

ชมชื่นยินดี

พ่อแม่ตนเป็นเจ้าของ

พ่อแม่ทั้งสอง แท้แท้แล้ว

ชูคนอย่าฮอนฮ้อน

ฮ้อยขวบแสนปี นั้นเนอ

คงคู่ชูคนเนอเจ้า

พ่อแม่มารดา

ใส่หัวขมตัน

สมนาแล้วอย่า

ตอนท้าวยี่ปุนบำเหน็จให้แก่ผู้มีพระคุณ

๓๙๔. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

ท้าวก็ให้ลุงเป็นแสนเมือง

ท้าวก็ปลงสนมให้

ลุงท่านท้าว

๓๙๕. เมื่อนั้นลุงก็ทรงแทนแก้ว

เป็นพระยาแสน

ท้าวเล่าปลุกพ่อให้

เป็นพระยาจันทร์

๓๙๖. ท้าวเล่าปลงสนมให้

พ่อแจ่มเจ้า

ท้าวก็ปลุกพี่ฮ้าย

เป็นอุปราชา

๓๙๗. ท้าวก็ปลงสนมให้

พี่แจ่มเจ้า

เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

พระก็คิดสูงฮู้

๓๙๘. ท้าวก็นำช้างม้า

สังขยานับ

กับทั้งนักสนมน้อย

พระยารธรรมท้าวยี่

แต่งการตางเจ้า

ลุงตนพอหมื่น

ยอเยอชอบคุณ เจ้าเอี้ย

เสวยราชเมืองแสน

แต่งการตางเจ้า

เสวยราชเมืองจันทร์

แต่งการตางเจ้า

บิดาฮ้อยหนึ่ง

ยอเยอชอบพระคุณ มากแล้ว

เป็นราชแข็งเมือง

แต่งเมืองตางเจ้า

สองพันนางหนุ่ม

ยอเยอชอบพระคุณ มากแล้ว

พระยารธรรมท้าวยี่

คุณแท้พ่อแม่

แก้วแก่นเงินคำ

หมื่นปลายสามช้าง

โฉมงามพอหมื่น

ให้ทั้งผาสาทตั้ง

๓๙๙. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

พระก็แถมยศเจ้า

ชื่อว่าพระยาเอกราชเจ้า

ก็จึงลือชาเท่า

๔๐๐. ชื่อว่าพระยาเอกราชเจ้า

เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

เจ้าก็หดหล่อตั้ง

หลังช้างคู่ชูงาง

พระยาธรรมท้าวยี่

เศรษฐีให้พ่อเมีย

ทรงสร้างสืบเมือง แท้แท้แล้ว

ชมพูนุชโยโลก เหาหนี

ปางนั้นสืบมา เจ้าเอย

พระยาธรรมท้าวยี่

พระยาไว้จึงมี เจ้าเอย

ตอนท้าวยมอบสิ่งทีพ่อและพี่ชายปรารภนา

๔๐๑. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

พระก็ทรงเลิศล้ำ

ยามเมื่อบุญมีได้

พระก็คิดขุ่นขี้

๔๐๒. เจ้าก็ให้ข้อยข้า

ของกินมี

กับทั้งหมดมากเชื่อพร้อม

หมกใหญ่แท้

๔๐๓. พระจึงให้ข้าใช้

ราชาพระ

อันนี้ของแซบข้อย

นำมาถวาย

๔๐๔. เมื่อนั้น บิดาให้

พระก็คิดขุ่นขี้

เจ้าก็ม่าย ๆ หน้า

จาระจาตอม

๔๐๕. ขอบที่บุญมีเจ้า

พระก็กินหมากแล้ว

เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

เจ้าก็คิดขุ่นขี้

๔๐๖. พระก็ให้จี้ข้าว

กับทั้งมันหมูทา

พระยาธรรมท้าวยี่

ทั้งค่ายโลกลือ

เป็นพระยาเสวยราช

คุณเจ้าพ่อตน

ตกแต่งพาเสวย

คู่ชูงันมวลพร้อม

เต็มพาปลาแดก

ประมาณล้ำต่อกระบุง

ตกแต่งยอถวย

พ่อตนเป็นเจ้า

พระยาถูกทำแปลง แท้แท้แล้ว

พระยอดเมืองเป็นเจ้า

พระยาจันทร์ตนพ่อ

คำเว้าแต่หลัง

หัวแยมชื่นชม

หมู่เขาคนใช้

พระยาธรรมตนลูก

คินเว้าแต่หลัง

พระยาธรรมท้าวยี่

คำเว้าพี่ชาย

ปิ่นใหญ่ต่อคันทนา

ไข่มุนน้ำอ้อย

พระก็บอกข้าใช้	นำแนบไปถวาย
อุปราชา	พี่ชายพระยาเจ้า
๔๐๗. เมื่อนั้นอุปราชาเจ้า	หลังเห็นปั่นข้าวจี
เจ้าก็คิดฮุ้งฮู้	คำเว้าแต่หลัง
บาก็ม่าย ๆ หน้า	หัวแยมขึ้นชม
ฝูงหมูไทยคนเขา	เล่าคินมาเว้า
๔๐๘. พระยารธรรมเจ้า	ดีใจชมขึ้น
ท่านหากปรารธนากิน	แต่หลังมาแท้

ตอนพระยารธรรมิกราช(ท้าวयी)บำเพ็ญทานบารมี

๔๐๙. เมื่อนั้นบุญมีเจ้า	พระยารธรรมท้าวयी
พระก็เดินเสนาให้	ทานคนทุกขมอด
พระก็ตกแต่งตั้ง	ยายให้คู่ชู้คน
นับแต่เงินคำแก้วฎี	อนันต์นองฮ้อยแปดโก
๔๑๐. พระก็ทานทอดให้	คนไ้ต่างเมือง
เสื่อผ้าพร้อม	โภชนะอาหาร
สรรพธรรมมี	คู่ชู้อันรือไ้
เมื่อนั้นพระยารธรรมเจ้า	ตนบุญทานทอด
๔๑๑. ตามแต่เขาอยากได้	เทให้ตั้งใจ แท้แท้แล้ว
หลังดูยาบ ๆ แส้	คนหาบเงินคำ แลเยอ
พระยารธรรมทาน	ชู้วันเหลือล้น
แต่นั้นคนทุกขไ้	ปางนั้นกะเกิดรวย
๔๑๒. เขาก็ยินดีได้	เงินคำมีมาก
เสื่อผ้าพร้อม	บมีไ้หาบเอา
นับแต่พีณิพั้น	ชมพูในโลก เฮานี้
เขาก็ปละไปไว้	หลาฝ้ายบ่เข็น แท้แท้แล้ว
๔๑๓. เขาก็นุ่งผ้าทิพย์พร้อม	ทั้งหมู่หญิงชาย
ก็เพื่อว่าบุญบาคน	เหลื่อมงำทั้งค่าย
นับแต่เพณิพั้น	คนชายในโลก เฮานี้
เขาก็ปละไปไว้	นาเฮื้อบไ้
๔๑๔. เขาก็กินข้าวทิพย์แท้	พระโผดของทิพย์
ก็เพื่อบุญพระยารธรรม	เหลื่อมงำทั้งค่าย

แต่นั้นบุญมีเจ้า

พระก็เดินเสนา

๔๑๕. เถิงเมื่อเดือนเพ็งเต็ม

เขาก็โดยอาชญ์เจ้า

เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

เจ้าก็ทรงหอคำ

๔๑๖. เถิงเมื่อเดือนเพ็งนั้น

ทุกคำเข้า

เมื่อนั้นเตชะทำว

หอมฮ้วงเข้า

๔๑๗. อันว่าบุญมีเจ้า

พระก็โผดไพร่น้อย

เจ้าก็ตั้งอยู่มั่น

พระก็เทียบระฆากง

๔๑๘. ที่นั้นบัวไข่น้อย

นางก็มีลูกน้อย

ชื่อว่ากุมารน้อย

เจ้าก็งามยิ่งย้อย

๔๑๙. พอเมื่อทำวใหญ่หน้า

ตั้งหากสอยวอยสุด

เมื่อนั้นบุญมีเจ้า

เจ้าก็เถิงอายุแล้ว

๔๒๐. เจ้าก็เวนเมืองให้

เจ้าก็ลดชั่วขึ้น

เจ้าก็ทรงแทนแก้ว

ฝูงหมู่บริวาร

๔๒๑. แม้นว่าสองนางน้อย

เมื่อพำพร้อม

สองแจ่มเจ้า

พระยาธรรมทำวयी

ให้ฐรักษาศีลห้า

อย่าไลศีลแปด

พระยานั้นคู่ชู้คน

พระยาธรรมทำวयी

ยักษาศีลห้า

พระองค์ทรงศีลแปด

มิให้เหือดคิง

ทรงศีลภูวะนาถ

คุงฟ้าฮอดพรหม

พระยาธรรมทำวयी

ทั้งค่ายโลกลือ

เท่าฮอดแสนปี แท้แท้แล้ว

โผดคนครองไเฮ้

เทียบมงคลภูวะนาถ

กุมารแก้วหน่อเมือง

คำแดงสมสะอาด

อินทร์แต้มแต่งเขียน

อายุได้สิบหกปี

เก็งอินทร์งามลัน

พระยาธรรมทำวयी

ปีนั้นฮอดแฮง เจ้าเอี้ย

บุตราตนลูก

เมื่อฟ้าสู่สวรรคค์ แท้แท้แล้ว

เสวยราชาดาวดึงษ์

แท้แทนพอล้าน

บัวไข่น้อย

บาทำวที่เดียว

ทรงแทนวิมานทอง แท้แท้แล้ว

ตอนประชุมชาดก

๔๒๒. อันว่าเมืองทิพย์เจ้า
 บัดนี้ก็หากแมนเมืองพาราณสี
 ในเมื่อพระยาธรรมเจ้า
 ยังท้อลูกแจ่มเจ้า

๔๒๓. อันว่ามุงकुลแก้ว
 เจ้าก็เสด็จสู่ห้อง
 แมนว่าควายเงินเจ้า
 ค้นว่าพระยาหล้าน้ำ

๔๒๔. ควายก็แยงแห่งห้อง
 อันว่าเศรษฐีผู้
 ก็หากแมนสาวกเจ้า
 อันว่านามกรเจ้า

๔๒๕. ก็หากแมนสารีบุตรเจ้า
 อันว่าพระยาแสนเมืองเจ้า
 ก็หากแมนแก่นแก้ว
 อันว่าสุทโธผู้

๔๒๖. บัดนี้ ก็หากแมนพ่อเจ้า
 อันว่าอุปะราชผู้
 บัดนี้ก็หากแมนอุปะละเถรเจ้า
 พระยาคำแดงเจ้า

๔๒๗. ก็หากแมนราหุลเจ้า
 อันว่าพระยาอินทร์เจ้า
 บัดนี้ก็หากแมนนันทะเจ้า
 อันว่าพระยาอินทร์เจ้า

๔๒๘. บัดนี้ก็แมนองค์พระพุทธเจ้า
 บัดนี้ตั้งหากบรรพแล้ว
 พระก็ถึงนิรพาน

พระยาธรรมท้าว ยี่ ปางนั้น
 สิบมาเดียนี่
 ตนบุญลดชั่ว ไปนั้น
 ทรงสร้างสิบแทน

คุณเมืองไก่อเผือก
 หิมพานต์พูนอยู่เย็น เจ้าเอี้ย
 โภธิญาณท้าว ยี่ ก็ดี
 ตายแล้วเล่าหนี แท้แล้ว

หิมพานต์ดอมไก่อ พูนแล้ว
 เป็นพระยาเอกราชปางนั้น
 ตนล้ำโลกถือ

เถรตนประเสริฐ
 ปางนั้นสิบมา เจ้าเอี้ย
 บิดาตนพ่อ ปางนั้น
 อานนท์เจ้าโลกถือ แท้แล้ว

บิดาตนพ่อ บานัน
 ตนล้ำโลกถือ
 บาคานท้าว ย่า ปางนั้น
 ตนล้ำโลกถือ แท้นา

เสวยเมืองแทนพ่อ ปางนั้น
 ตนล้ำโลกถือ แท้แล้ว
 หดสร่งท้าว ยี่ ปางนั้น
 ตนน้องหน่อพุทโธ เจ้าเอี้ย

หดสร่งท้าว ยี่ ปางนั้น
 เหาณีเที่ยงจริง เจ้าเอี้ย
 ท้าว ยี่ โภธิสัตว์
 อยู่สบายหายฮ้อน

อวสานพจน์

๔๒๙. บัดนี้โยติกาบั้น
 พื้นเพินหาก เหมิตท่อนี้แหละ
 ลีจนาแล้วยามกองงาย
 เจ้าหัวสมมะนะเขียนหนังสือพื้นท้าวยี่

๔๓๐. พระพุทธเจ้าตราบต่อเท่า
 เขียนบ่เป็นแหละ
 ข้อยน้อยนี้บวชแต่น้อย
 โอนอ เจ้าผู้อินตาแต่้ม

๔๓๑. ข้อยนี้แม่นแนวนำเชื้อ
 เจ้าหากแม่นเชื้อหมัดหม้าฯ

พระยารธรรมสุดยอด เสียแล้ว
 หาได้ก็จั่งคือ เจ้าเอี้ย
 แดดอ่อน ๆ เหลืองอินอ่อนเอี้ย
 ไว้กับศาสนา

เข้าสู่ Nirvana ก็เข้าเถิน
 ครูบาเอี้ย แสงอยากได้
 เขียนได้ก็บ่เป็นแหละ ครูบาเอี้ย
 แปลงสารอันม่วน นางเอี้ย
 ขนุนนอมมีม่วง
 แนวน้อยแซ่ดง น้องเอี้ย